

A LÉGIDESZANT CSAPATOK FEJLŐDÉSÉNEK ÁTTEKINTÉSE A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT ÉS ALKALMAZÁSUK A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚBAN

Mucs Sándor alezredes—Kovalcsik József

A HADITECHNIKA ROHAMOS FEJLŐDÉSE a második világháború után gyökeres változást hozott a hadászat, a hadművészet és a harcászat elveinek fejlődésében. A rakéta- és a nukleáris fegyverek alkalmazásának lehetőségei, tömegpusztító hatásuk egy adandó háborúban, rendkívül gyorsan változó helyzeteket teremthet az arcvonalakon, sőt, a mögöttes területeken is. E lehetőség minden fokozatú parancsnoktól megköveteli a gyors elhatározást, a rendelkezésre álló erők és eszközök gyors felhasználását, támadásban és védelemben egyaránt, az elért sikerek továbbfejlesztése vagy a veszélyeztetett terepszakaszok, objektumok megerősítése érdekében.

A csapatok és a haditechnika gyors átcsoportosításának egyik fontos és rugalmas formája a légiszállítás igénybevétele, a légideszant csapatok alkalmazása. E fegyvernem az utóbbi két évtizedben — a repülés eszközeinek fejlődésével párhuzamosan — szintén hatalmas arányú fejlődésen ment keresztül. Egy esetleges háborúban való felhasználása elveinek és várható gyakorlati alkalmazása kérdéseinek nagy nemzetközi szakirodalma van.

A korszerű elvek és a várható alkalmazási módszerek kidolgozásában a katonai teoretikusok felhasználták azokat a tapasztalatokat, amelyeket a fegyvernem alkalmazása során a második világháborúban szereztek.

E tanulmányban arra vállalkoztunk, hogy a teljességre való törekvés nélkül, fő vonalaiban bemutassuk a légideszant csapatok kialakulásának történetét és alkalmazási elveinek fejlődését az első világháborút követő években, valamint konkrét példákkal igazoljuk, hogy ez a viszonylag új fegyvernem már

a második világháború egyes hadműveleteiben, harcaiban döntő tényezőként szerepelt. A légideszant csapatok második világháború utáni fejlődésének és alkalmazási elvei problematikájának tárgyalása nem célja e tanulmánynak. Ugyanakkor azonban, megítélésünk szerint, e fegyvernem kialakulása és harci alkalmazásának története hasznos tapasztalatokat rejt magában a jövő szempontjából is. Amennyiben tanulmányunkkal sikerül felkeltenünk olvasóink érdeklődését és új gondolatokat ébreszteni parancsnokainkban a légideszant csapatok alkalmazási módjait illetően, úgy véljük, munkánk nem volt hiabavaló.

A légideszant elméletének megszületése az első világháborúban és alkalmazásának első lépései

A repülőgép katonai alkalmazása fokozatosan, a technikai fejlettség fokától függően vált sokoldalúvá. 1910-ben a légierő szerepe még csak a megfigyelésre és a felderítésre korlátozódott, de 1912-ben a repülőgépeket már bombázásra is előkészítették. A háború első hónapjaiban pedig általánosan elfogadottá vált a repülőgépek bombázás céljára való felhasználása és 1915-ben a légi harc megvívásának eszközeként a vadásztevékenység. A csapatok légiszállításának elvét jóval később, 1930 táján, az utasszállító és kereskedelmi repülőgépek teljesítképességének technikai fejlődése vetette fel.

A csapatok légiszállításának kezdettől fogva két elméleti lehetősége volt, s ez a két irányzat jelentkezett a katonai elméletekben és a gyakorlati alkalmazásban egyaránt: az egyik, a szó szoros értelmében vett légiszállítás, repülőtérről repülőterre, a másik az egységek földreszállítását nem tette a repülőtértől függővé, hanem ejtőernyő segítségével akarta megoldani. Az első irányzat a légiszállítást kizárólag hadászati szintre korlátozta, a másik a harcászati lehetőségek megnövekedését tartotta szem előtt.

A légideszant csapatok megszervezésének és alkalmazásának gondolata először az első világháborúban merült fel, miután a háború állóháborúvá változott és a megerősített állásokat a szárazföldön nem sikerült áttörni. Szükségessé vált, hogy felderítőket juttassanak az ellenség mögöttes területeire, a gyenge pontok felderítésére a főcsapás irányának helyes megválasztása érdekében. Ennek eszközét a katonai szakemberek az ejtőernyőben látták. Az ejtőernyőt ebben az időben már al-

kalmazták a pilóták életének megmentésére, így nem volt nehéz arra a következtetésre jutni, hogy az ejtőernyő segítségével felderítőket lehet eljuttatni az ellenség mögöttes területére. Az első sikeres kísérletek után kisebb, néhány fős diverzáns csoport bevetésére is sor került abból a célból, hogy a főcsapás kijelölt sávjában rombolásokat hajtsanak végre az ellenséges tartalékok felvonulásának, illetve átcsoportosításának akadályozására. A katonai irodalom az első ilyen tevékenységként a franciák 1918 nyarán végrehajtott vállalkozását említi, amikor is egy három főnyi ejtőernyős csoportot dobtak le az Ardennekben. Felszerelésük rádióállomás és robbanóanyag volt, s miután a németek utánpótlását szolgáló vasútvonalakon több sikeres robbantást hajtottak végre, egy hét múlva sikeresen visszatértek saját csapataikhoz.¹

A sikeres felderítő és diverzáns vállalkozások érlelték meg 1918 őszén William Mitchell amerikai tábornokban, az USA Franciaországban harcoló légierejének parancsnokában azt a tervet, mely a megerősített német arcvonal áttörésének nagy véráldozatot kívánó feladatát csökkentett veszteséggel és a meglepés eszközével kívánta elérni.² Elgondolása a maga idejében forradalmi volt a katonai elméletek között. Terve szerint ugyanis egy teljes légideszant hadosztályt vetettek volna be az Yser folyónál kiépített német védelem áttörésének elősegítése érdekében. A kivitelezésnek azonban komoly akadálya volt az akkori repülőgépek kis teherbíró képessége. Érdekes megjegyezni, hogy Mitchell tervének végrehajtásához mintegy kétezer repülőgépre lett volna szükség. Miután Mitchell ígéretet kapott, hogy a szükséges repülőgépeket 1919 februárjára megkapja, hozzáfogott a hadművelet előkészítéséhez. Az 1. amerikai hadosztály valóban visszavonták az arcvonalról, s néhány egység ejtőernyős kiképzését is megkezdték, a terv végrehajtására azonban nem került sor, mivel Németország 1918. november 11-én letette a fegyvert.

Mitchell tábornok irányításával még a háború után is végrehajtottak néhány kísérletet, ezek azonban rövid életűek voltak, s nem vezettek különösebb eredményre, mert a katonai felső vezetés nem támogatta őket kellőképpen, s csak jóval ké-

¹ Hove, Alkmar v.: Вниманье, парашютисты! (Achtung Fallschirmjäger.) Moszkva, Izdat, Inosztrannoj Literaturü, 1957. 22. old.

A könyv szerzője a második világháborút, mint ejtőernyős lövész sorkatona kezdte. A háború végére főhadnagyi rendfokozatot ért el, s ejtőernyős lövész század parancsnok volt. Könyvét Ramke és Student tábornokok közreműködésével írta, akik a német légideszant csapatok parancsnokai voltak.

² Smith, D. O.: Военная доктрина США. (U. S. Military Doctrine.) Moszkva, Izdat. Inosztrannoj Literaturü, 1956. 154. old.

sőbb ismerték fel, hogy „hagyatékából” az egyik legjelentősebb gondolat az a felismerés volt, hogy „a légierők, a légi úton szállított és az ejtőernyős csapatok rendkívül jelentős szerepet fog-
nak játszani egy második világháborúban”.³

*A légideszant csapatok és alkalmazásuk elvének fejlődése
a két világháború között*

Az első világháború befejezése után a különböző országok katonai teoretikusai igyekeztek összegezni a háború tapasztalatait és következtetéseket vontak le a vezetés és a hadseregek szervezésére vonatkozóan, különös tekintettel azokra az új fegyveresekre, amelyek először jelentek meg az első világháború harcterein. Ismeretes, hogy különböző országokban sokféle elmélet született a repülőgépek, a páncélos csapatok fejlesztéséről és felhasználásáról.

A repülőgép és az ejtőernyő technikai tökéletesedése 1930 táján vetette fel ismét — ezúttal már nem utópikus formában — a légideszant csapatok alkalmazásának elméletét. „Minde-
nekelőtt a légiszállítás rugalmassága és minden irányú kiterjedése voltak azok az előnyök, melyek bizonyos katonai köröket foglalkoztattak. A tartalékok gyors átcsoportosításának és a hadászati mozgás rugalmasabbá tétele feladatának megoldása sürgető követelmény volt.”⁴

A légideszant csapatok szervezése és gyakorlati felhasználása elméletének kimunkálása azonban a Szovjetuniót kivéve a harmincas évek közepéig teljesen háttérbe szorult. Híven tükrözi a burzsoá katonai teoretikusok döntő többségének ekkori állásfoglalását Sikorski volt lengyel hadügyminiszter álláspontja, akinek könyve francia kiadásához Pétain marsall írt előszót. Sikorski szerint: „Néhány technikus úgy véli, hogy a repülés állandó fejlődése következtében a jövőben a repülés hatalmas szállító eszközzé válik. Jelenleg azonban a rendkívül drága, törékeny, sebezhető és kisszámú kormányozható léghajó egyáltalán nem alkalmas erre a feladatra. Ami pedig a repülőgépeket illeti, jelenlegi szállító kapacitásuk nagyon kicsi, s a technika mostani fejlettségi fokán, a jelenlegi repülőgéptípusok nem tudnak tizenöt gyalogosnál többet szállítani. Vannak olyan feltételezések, hogy az úgynevezett óriás repülőgépek a legközelebbi jövőben képesek lesznek mintegy ötven vagy száz embert is szállítani, azonban ezek a számok semmiféle szerepet

³ Waddell, L. S.: The airborne story. Hagerstown, 1954. 5. old.

⁴ Rocolle: L'arme aéroportée clé de la victoire? Paris, 1948. 1. köt. 32. old.

nem játszanának egy korszerű háborúban. Bizonyos kivételes és epizódszerű eseteken kívül (kis különítmények, egészségügyi kiürítés), a légiszállítás csak alkalomszerű szerepet játszhat azokban a háborúkban, melyeket a hatalmas eszközök bevetése jellemez.”⁵

A szocialista hadtudomány azonban, amely nem adott helyet az egyes fegyvernemek fétiszálásának és a különböző fegyvernemek arányos fejlesztését vallotta, felismerte a légideszant csapatok lehetőségének távlatait és a többi fegyvernem egyidejű fejlesztésével nagy lépést tett szervezési és alkalmazási elveinek kidolgozásában és az elvek gyakorlati kipróbálásában.

A *szovjet légideszant csapatok szervezetszerűen* 1930-ban alakultak meg és 1931-ben már önálló ejtőernyős zászlóaljakat hoztak létre, amelyek később ezredeké, dandároké fejlődtek.⁶ A légideszant csapatok szervezésével párhuzamosan folyt az elméleti munka e csapatok helyének és szerepének meghatározására is, a többi fegyvernemekkel való hadművelleti, harcászati tevékenység összehangolására. Rövidesen sor került a kidolgozott elméletek gyakorlati kipróbálására is. Így pl. 1934-ben a Bjelorusz katonai körzet gyakorlatain 900 fős ejtőernyős deszantot alkalmaztak, az 1935. évi kijevi katonai körzet gyakorlatán pedig 1200 fő ejtőernyős és 2500 fős leszálló deszant került bevetésre.⁷ A légideszant csapatok szállításában már többmotoros gépek vettek részt. A hadgyakorlatokat végignéző angol tábornok kormányához írott jelentésében kifejtette: „Ha én magam nem láttam volna ezt, soha el nem hittem volna, hogy egy ilyen hadművelet egyáltalán lehetséges.”⁸ A Bjelorusz katonai körzet 1935. évi gyakorlatán még nagyobb mértékben kerültek kipróbálásra a légideszant-csapatok, ahol 1800 fő ejtőernyőst és 5700 fős leszálló deszant-egységet vetettek be 170 km mélységben az „ellenség” mögöttes területén. 1936-ban a moszkvai katonai körzet gyakorlatán pedig egy teljes hadosztályt alkalmaztak. Hove a gyakorlatokra célozva írja, hogy: „Ez a gyakorlat teljesen igazolta a légideszant-csapatok hadművelleti, harcászati alkalmazásának helyességét.”⁹ E gyakorlatok már azoknak az elveknek gyakorlati helyességét igazolták, amelyeket a szovjet harcászati szabályzat a légideszant csapatok alkalmazásáról 1936-ban rögzített. E szabályzat a légideszant-csapatok felhasználásának el-

⁵ Sikorski, W.: La guerre moderne, son caractère, ses problèmes. Paris, 1935. 213. old.

⁶ Szagadjak, P.—Ciganok, A.: Légideszantok alkalmazása a Nagy Honvédó Háborúban. — Hadtörténelmi Közlemények, 1962. 1. sz. 218. old.

⁷ Uo., 219. old.

⁸ Hove i. m. 26. old.

⁹ Uo., 27. old.

vét abban rögzítette, hogy képesek dezorganizációs tevékenységre az ellenség mögöttes területein és a háterszágban, képesek a földi csapatokkal együttműködve az ellenség bekerítésére és megsemmisítésére. A szabályzat a légideszant-csapatok feladatairól leszögezte, hogy a harc folyamán foglaljanak el fontos terpszakaszokat, átkelőhelyeket, támaszpontokat az ellenség mögöttes területein, amelyekkel elősegíthetik az ellenség bekerítését és megsemmisítését. Továbbá feladatul állítja az ellenséges háterszág dezorganizálását, repülőterek, hídfők elfoglalását.¹⁰ A szovjet harcászati szabályzat tehát az adott időszakban helyesen határozta meg ezen új fegyvernem felhasználásának elveit és feladatait.

A Szovjetunió sikereire, amelyeket e fegyvernem fejlesztésében elért, felfigyelt az egész világ. Minden országban megtették az első lépéseket a légideszant-csapatok alapjainak lerakásához.

Németországban Hitler uralomra jutásával és az új háborúra való felkészüléssel megkezdődik a versailles-i szerződés katonai megkötöttségének felrúgása és a hadsereg gyorsütemű fejlesztése. Hitler 1935. március 15-én hirdeti ki a hadsereg fejlesztéséről szóló törvényt, amelyben bejelenti, hogy a fegyveres erők mindhárom haderőneme felállításra kerül és közülük a légierő fejlesztésére kell a legtöbb gondot fordítani. A terv előírásai szerint a német légierőnek 1942-ig rendelkeznie kellett ezer bombázóval, ezer vadászbombázó, felderítő és csatarepülővel, ezer vadászrepülőgéppel, valamint jelentős számú szállító- és iskolagéppel.¹¹ A légierő fejlesztésével egy időben megkezdik a toborzást az új fegyvernem, az ún. ejtőernyős lövész csapatok számára, s egyidejűleg megkezdődik a hadseregben belül a szervezetszerű ejtőernyős kiképzés. 1937-ben a német hadsereg már két ejtőernyős zászlóaljjal rendelkezik. A fegyvernem harci alkalmazása tekintetében azonban koránt sincs olyan egységes nézet, mint a Szovjetunióban. Jelentős véleményeltérés van a német szárazföldi csapatok és a légierő parancsnoksága között. A szárazföldi csapatok parancsnokságának véleménye szerint az ejtőernyős csapatokat a földi csapatokkal együttműködve kell felhasználni harcászati méretekben, fontosabb objektumok elfoglalása vagy az ellenség átkarolása érdekében. A légierő parancsnokság véleménye az volt, hogy az ejtőernyős lövészcsapatokat csak diverziós feladatokra célszerű felhasználni, s mivel az ejtőernyős lövészek ebben az időben még közvetlenül a légierő alá voltak rendelve, kikép-

¹⁰ Szagajdak—Ciganok i. m. 219. old.

¹¹ Hove i. m. 28—29. old.

zésük is ennek az elvnek az alapján történt, ami azt jelentette, hogy hasonló volt a műszaki csapatok kiképzéséhez. A német légideszant-csapatok szervezési és felhasználási elveinek fejlődésében Student tábornoknak az ejtőernyős csapatok parancsnokává történt kinevezése után következett be jelentős előrehaladás, mikoris a német ejtőernyős csapatok kiképzésében azok az elvek kaptak vezető helyet, amelyek harcászati és hadműveleti méretekben is tervezték e fegyvernem felhasználását. Ezenkívül a kiképzésben a fő hangsúlyt a meglepésszerű alkalmazásra fektették. A német ejtőernyős csapatok először az 1938. október 7-én megtartott gyakorlaton mutatkoztak be, amikor 250 szállító repülőgép 3000 embert tett ki teljes felszereléssel a megadott helyen.¹²

Franciaországban, bár megtették az első lépéseket az ejtőernyős kiképzés felé és 1933-ban iskolát is szerveztek a kiképzésre, de hasonlóan a többi nyugati országhoz — Németországot kivéve — nem tulajdonítottak nagyobb jelentőséget e fegyvernem fejlesztésének. Ennek következtében Franciaországban a háború kezdetéig csak két kisebb ejtőernyős alegységet hoztak létre, amelyek létszáma nemigen haladta meg a 300 főt.¹³

Az angol légideszant-csapatok fejlesztése lényegében 1940 júniusában indult meg azzal, hogy létrehozták az ún. deszantközpontot, amelybe összevonták a már korábban létrehozott ejtőernyős iskolát és a vitorlázógépek személyzetének kiképzését. Ez a központ az ejtőernyős kiképzésen túl foglalkozott vitorlázógépek konstruálásával és felhasználásuk módszerének kidolgozásával is. 1940 második felében egy újabb központ került felállításra, ahol az angol légideszant-csapatok szervezési, felszerelési és felhasználási elveinek kidolgozásával foglalkoztak. Ezek a központok Manchesterben és Ringwayben voltak, ahol 1945-ig mintegy 60 ezer angol ejtőernyős lövészt képeztek ki.¹⁴

Az Északamerikai Egyesült Államok légideszant csapatainak szervezése 1938-ig szintén csak kísérleti stádiumban volt. Bár 1928-ban Texas államban már sor került kislétszámú alegység teljes felszereléssel történő kidobására, a további fejlődésre csak 1938 után került sor. Az USA vezérkari iskolája ugyanis ekkor kezdett foglalkozni elméleti és gyakorlati síkon a légideszant háború kérdéseivel. A légideszant csapatok tényleges létrehozása csak 1940-ben, a német sikerek után kezdődött meg. Az USA hadügyminisztériuma ekkor dolgozta ki a légideszant csapatok létrehozásának konkrét programját. Az első alegység ön-

¹² Uo. 49. old.

¹³ Uo. 31. old.

¹⁴ Uo. 113. old.

kéntes jelentkezés alapján Fort-Benningben alakult meg (Georgia állam), amelyből aztán kifejlődött az USA légideszant fegyverneme.¹⁵

A *Horthy-hadsereg katonai irodalma* is viszonylag nagy teret szentelt a légideszant csapatok szervezési, fejlesztési kérdéseinek. Külön figyelmet szentelnek a szovjet hadgyakorlatokon alkalmazott légideszant csapatok felhasználásának. 1936-tól kezdve a Magyar Katonai Szemlében egyre-másra jelennek meg a különböző jellegű cikkek a légideszant csapatokkal kapcsolatban. E cikkekben Magyarország katonai erejéből kiindulva, főleg a harcászati jellegű alegységek harceljárását boncolgatják. Valamennyi szerző megegyezik abban, hogy e fegyvernem személyi állományát alapos rostálás után kell kiválogatni és hogy kiképzésük erős, „összkomfortos” legyen, hogy egy esetleges vállalkozást veszteségek esetén is tökéletesen végre tudjanak hajtani. Sok cikk foglalkozik az ejtőernyős csapatok támadása elhárításának harceljásával.¹⁶

Az eddigiekből világosan kitűnik, hogy a légideszant csapatok szervezése, fejlesztése és gyakorlati felhasználása tekintetében kétségkívül a Szovjetunió tette meg a kezdeményezést. Ezt a burzsoá katonai irodalom mindenképpen kénytelen elismerni. Hove megjegyzi, hogy: „A két világháború között a légideszant csapatok felhasználásában első nagy tapasztalata a Szovjetuniónak volt.”¹⁷ Az USA katonai irodalma szintén elismeri: „... történelmi tény, hogy a légideszant háború elmélete, ahogy azt a mai értelemben értjük, az oroszoknál született...”¹⁸ A magyar katonai irodalom is minden fenntartás nélkül elismeri a Szovjetunió elsődlegességét ezen a területen. „Kétségen kívül megállapíthatjuk — írja Pataki Géza —, hogy a világháború után a szovjet vezetőség ismerte fel elsőnek az ejtőernyős gondolat nagy horderejét...”¹⁹ Jónás Endre a Magyar Katonai Szemlében ugyancsak elismeri: „A világtörténelem első nagy-

¹⁵ Gavin, James M.: Вездущно-десантная война. (Airborne Warfare.) Moszkva. Voenizdat, 1957. 9—10. old. A könyv szerzője amerikai tábornok, aki a második világháború idején több magas beosztást töltött be a légideszant csapatoknál, s a normandia partraszállás után a 82. amerikai légideszant hadosztály parancsnoka lett.

¹⁶ Magyar Katonai Szemle 1936—1943. évfolyamai. Ehelyütt megemlíttük, hogy a viszonylag bőséges katonai irodalom ellenére a horthysta hadsereg sem fordított sok gondot e fegyvernem fejlesztésére. A háború kezdetéig csupán egy ejtőernyős zászlóaljat szerveztek, melyet 1941. április 12-én a Jugoszlávia elleni támadás során Új-Verbásztól délre vetettek be. A bevetés teljes kudarccal végződött. (Ld. Dr. Csima János: Adalékok a Horthy-hadsereg szervezetének és háborús tevékenységének tanulmányozásához. Bp. 1962. 55—56. old.)

¹⁷ Hove i. m. 25. old.

¹⁸ Gavin i. m. 10. old.

¹⁹ Magyar Katonai Szemle 1941. IV. évfolyam. 364. old.

tömegű ejtőernyős vállalkozása az 1935/36. évi szovjet hadgyakorlaton játszódott le...²⁰

Ha a légideszant csapatok szervezési és felhasználási elvei a két világháború között kezdeti stádiumban voltak is, néhány példát már találunk arra, hogy az egyes államok harcfeladat végrehajtása érdekében légiúton szállítottak át lövész egységeket országon belül, sőt kontinensek között. Az első ilyen jellegű alkalmazás 1932-ben történt, amikor az angolok az iraki felkelés elfojtására Egyiptomból Bagdadba szállítottak kisebb alegységeket légiúton. Ilyen jellegű feladatokat oldott meg a német fasiszta hadvezetés is, amikor Franco tábornok fasiszta felkelésének támogatására sietve Spanyol-Marokkóból Ju—52-es szállítógépek felhasználásával Spanyolországba szállította át a fasiszta csapatokat.

Nem érdektelen talán röviden azzal is foglalkozni, hogy a légideszant csapatok minél célszerűbb harcrendjének kimunkálása, a nehézfegyvereknek légi úton történő szállítása és földrejuttatása, majd a földön történő mozgatásához megfelelő járművek konstruálása, mind-mind külön feladatokat jelentett a katonai szakemberek számára. A német légideszant-csapatok gyakorlatán például kiderült, hogy a légideszant hadosztály nem képes magával vinni nehézfegyvereket, tüzérséget, ami jelentősen csökkentette ütőképességét. A légideszant csapatok tüzérsége számára a németeknél a 76 mm-es hegyi ágyúkat rendszeresítették, azonban a földön való mozgatására nem találtak megfelelő eszközöket. Kísérleteztek ugyan tiroli lovakkal és rotweiler kutyákkal²¹ is, de ezek egyike sem bírta a légi szállítás körülményeit. Külön problémát jelentett az ejtőernyős és légideszant csapatok páncélelhárító eszközökkel való ellátása. A német légideszant csapatoknál e célra a 20 mm-es légvédelmi ágyúkat rendszeresítették, amelyeket oldalkocsis motorkerékpárral vontattak. Minden löveghez két motorkerékpár tartozott, egy a löveg vontatására, a másik a lőszeres láda szállítására szolgált. Ezeket az eszközöket több ejtőernyő felhasználásával juttatták a földre. A második világháborút közvetlenül megelőző években a német fasiszta hadseregben szinte végleges formában kialakult az ejtőernyős egységek szervezése is. Egy német ejtőernyős zászlóalj szervezési sematizmusa a következő volt. (1. sz. vázlat)

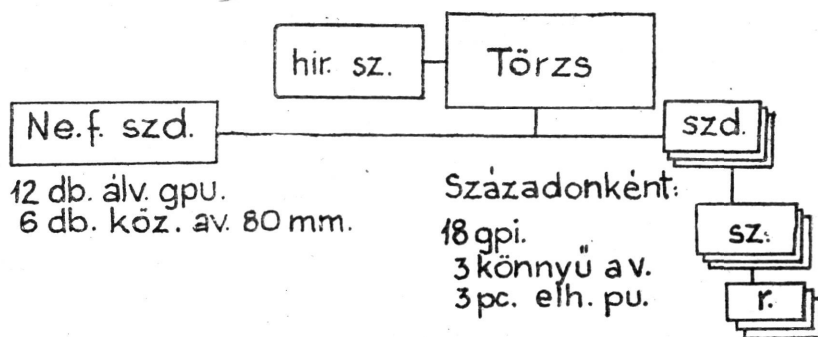
A fasiszta Németország Európa leigázására készülve, a lerohanásra kiszemelt országok mielőbbi ellenállásának megtörésére a hadüzenet nélküli, meglepésszerű támadást tartotta legmegfe-

²⁰ Magyar Katonai Szemle 1941. IV. évnegyed. 121. old.

²¹ Röviszörű, nagynövésű juhászkutya fajta, amelynek magassága eléri a 60 centimétert.

lelőbbnek. E gengszter módszer eszközeként szolgáltak a fasiszta hadvezetés kezében a légideszant egységek, illetve magasabb-egységek, amelyeket a háború kezdetére már létrehoztak. A német fasiszta hadvezetés a légideszant csapatok első ilyen irányú feladatát Csehszlovákia lerohanásának előkészítése során szabta meg. A szudéta kérdés tudatos élezése idején a német haderő felkészült a katonai erőszak alkalmazására is. Ebben a tervben

Német ejtőernyős lövész zászlóalj szervezése a háború előtt:

1. sz. vázlat

a német ejtőernyős csapatoknak már komoly szerepet szántak. Feladatukat a német hadvezetés abban szabta meg, hogy a csehszlovák határvédelmi rendszer mögé bevetve, átjárókat nyissanak a földi csapatok számára. A feladat végrehajtására, amelyre a Moravice völgyében Bruntáltól délnyugatra került volna sor, egy ezred bevetését tervezték. Az ezred három zászlóalja (ejtőernyős lövész) közül az egyiknek az lett volna a feladata, hogy a másik két zászlóalj leszállóhelyét biztosítsa. E két zászlóalj közül az egyik zászlóaljnak — amely műszaki kiképzésben részesült — feladata lett volna, hogy lerombolja a csehszlovák határberendezést, míg a másik zászlóalj biztosító feladatot kapott, azt, hogy Bruntáltól délnyugatra rendezkedjen be védelemre és akadályozza meg a csehszlovák erők előrenyomulását Olomouc irányából. Mint ismeretes, a cseh burzsoá kormány kapituláns politikája következtében a fegyveres konfliktusra nem került sor. A következő „éles” bevetésre Csehszlovákia lerohanásakor került sor, amikor 1939. március 16-án a fasiszta ejtőernyős csapatok megszállták a prágai repülőteret.

A légideszant csapatok felhasználása a német fasiszták nyugat-európai hadjárata során

A fasiszta Németország, kihasználva a nyugati imperialisták magatartását, azt, hogy bár hadiállapotban voltak vele, de aktív harctevékenységet nem folytattak ellene, megkezdte Északnyugat-Európa elfoglalását. E hadműveletek célja az volt, hogy egyrészt nyomást gyakoroljon Svédországra, amelynek vasércexportjára a fasiszta Németországnak feltétlenül szüksége volt, másrészt Dánia és Norvégia elfoglalásával a fasiszta hadvezetés bázist kívánt teremteni Anglia, Franciaország és a Szovjetunió elleni támadáshoz.²²

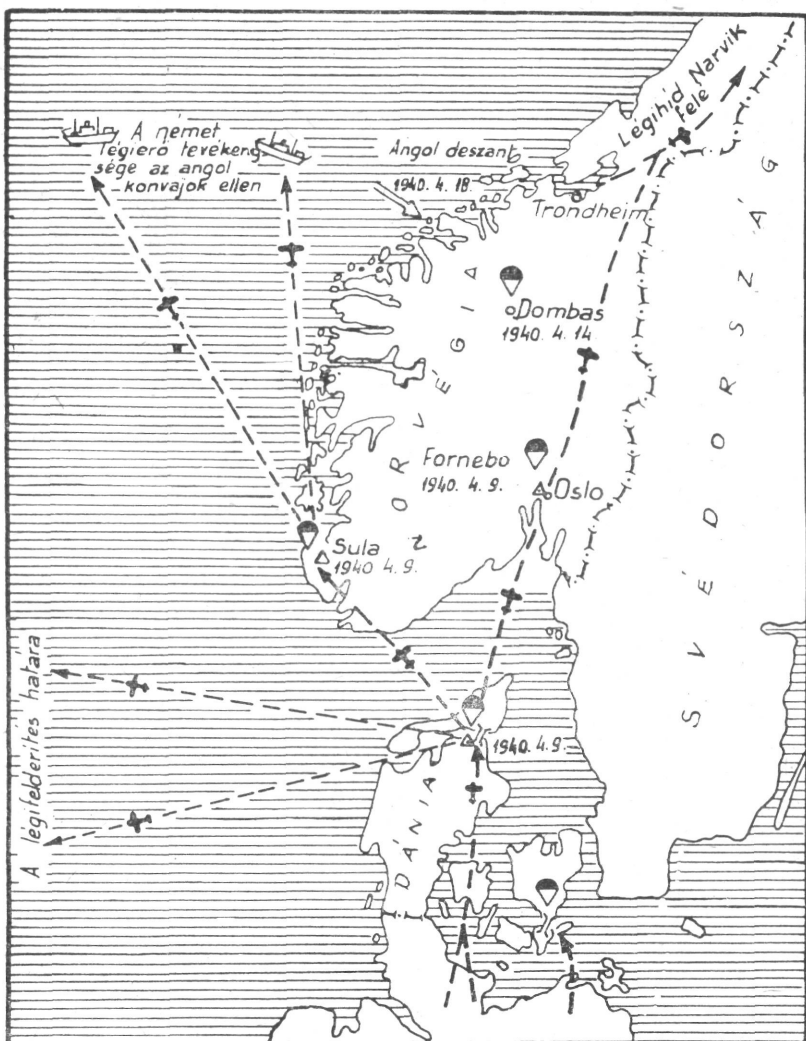
Hitler 1940. március 1-én adta ki direktíváját Dánia és Norvégia megtámadására, mely hadműveletben a meglepés elérése érdekében nagy szerepet szántak az ejtőernyős deszant csapatoknak. A Dánia elleni hadműveletben részt vevő ejtőernyős csapatok feladata az volt, hogy: a) Foglalják el Aalborg repülőterét, hogy a német légierő e támaszpontonról könnyebben ellenőrizhesse az ellenség repülési útvonalait. b) Foglalják el a Storströmi-öböl hídjait, amelyek a Falster és a Sjaelland szigeteket kötötték össze, hogy ezáltal biztosítsák a földi csapatok gyors előremozgását.²³ A hadműveletek, amelyek április 9-én kezdődtek, Dániát kapituláns kormánya behódolása miatt néhány órán belül a német fasiszták karjaiba dobták.

Ugyanekkor megtámadták Norvégiát is. A Norvégia elleni hadműveletet a német fasiszták tengeri és légideszant egységek egyidejű bevetésével kezdték meg. Április 9-én este a német hajóraj, amelynek állományába tartozott a Blücher nehézcirkáló, a Lützow torpedóromboló, az Emden könnyűcirkáló, valamint több szállítóhajó, az oslói fjordba futott be. A norvég partvédő ütegek azonnal tüzet nyitottak a hajóraj első lépcsőjére, ez viszont lehetővé tette, hogy a második lépcső veszteség nélkül tegye partra a mintegy kétezer embert. A német megszállóknak kemény harcokban csak másnap sikerült kapitulációra bírni a partmenti erődket.²⁴ A tengeri deszant partraszállásával egy időben került sor a német légideszant egységek bevetésére is, a következő feladatokkal: a) Foglalják el Sula repülőterét Stavanger közelében, amely az egyetlen katonai repülőtér volt Norvégia nyugati partján. b) Két ejtőernyős századdal

²² Вторая мировая война 1939—1945, г. Военно-исторический очерк. Под ред. С. П. Платонова. (Platonov.) Москва, Воениздат, 1958. 75—76. old.

²³ Hove i. m. 59. old.

²⁴ А. Секисов (Szekisztovtov): Странная война. Москва, Воениздат, 1958. 68—69. old.

2. sz. vázlat

Légideszantok felhasználása Dánia és Norvégia lerohanásában

foglalják el a norvég főváros, Osló repülőterét,²⁵ amelyre aztán Ju—52-es gépekkel mintegy 2000 főnyi légideszant egységet szállítottak,²⁶ hogy míg a tengeri deszant délről, a légideszant csapatok pedig északról támadják a fővárost. E kombinatív támadás következtében Osló már a támadás napján elesett, a norvég hadsereg zöme azonban kapituláns kormánya felszólítása ellenére tovább folytatta a fasisztákkal szembeni ellenállást.

Bár az angol kormánynak Norvégiával szerződése volt Norvégia megsegítésére egy esetleges támadás esetére, mégis napokig tétlenül nézte a norvég nép hősi harcát, amelyet a fasiszta megszállók ellen folytatott. Csak április 14-én, illetve 17-én került sor angol expedíciós csapatok partratevésére Namsos, illetve Andalsnes térségében. Az angolok e manővere a bekerítés veszélyével fenyegette a Trondheim térségében levő német csapatokat. E veszély elhárítására, valamint az Osló térségéből visszahúzódó norvég erőknek az angolokkal történő egyesülése megakadályozására a német parancsnokság légideszant bevetését határozta el Dombas térségében. A légideszant bevetésére április 14-én került sor, de a norvég egységek erős ellenállása következtében nem tudta feladatát végrehajtani. Ezért a német csapatok támadása Osló felől nehezen nyert tért és csak április 30-án érték el Dombas városát. Ugyanakkor Narvik városánál az angol expedíciós erők kemény csapásokkal szorították vissza az abban a térségben partraszállt német erőket. Az itt harcoló német erők utánpótlására a német parancsnokság légiúton juttatott el hadianyag- és személyi utánpótlást, egy ejtőernyős zászlóaljat. Ezek a német erők csak a norvégiai általános helyzetben beállt változás után, június 8-án tudták elfoglalni Narvikot.

Ezzel befejeződött Dánia és Norvégia megszállása, amely hadműveletekben a második világháborúban első ízben került sor jelentős légideszant egységek bevetésére. E hadműveletben még teljes egészében érvényesült a légideszant egységek meglepésszerű alkalmazása, mely erősen befolyásolta az egész hadművelet kimenetelét.

Még jóformán be sem fejeződött Dánia és Norvégia megszállása, amikor a német fasiszták már készen álltak Hollandia, Belgium és Franciaország lerohanására. Az a bűnös politika, amelyet a nyugat-európai kormányok — elsősorban Franciaország és Anglia — folytattak a fasiszta Németország háborús tevékenységével kapcsolatban, ellenük fordult és saját népeik látták kárát.

²⁵ Hove i. m. 59. old.

²⁶ Szekisztov i. m. 68—69. old.

A fent említett országok lerohanására három német hadseregcsoport vonult fel. A „B” hadseregcsoport (parancsnoka Bock tábornok, ereje a 18. és a 6. hadsereg) Hollandia határán teljes szélességben és Belgium határán Liège magasságáig bontakozott szét azzal a feladattal, hogy betörve Hollandiába és Belgiumba, minél több szövetséges csapatot vonjon magára és kössön le. Ezzel a német hadvezetés az „A” hadseregcsoport (parancsnoka Rundstedt tábornok, ereje: Kleist pc. csoport, a 4., a 12. és a 16. hadseregek) feladatát kívánta megkönnyíteni, amely a főcsapást volt hivatva végrehajtani, az Ardenneken keresztül Luxemburg és a belga határ csatlakozásánál Liège és Sedan között azzal a feladattal, hogy a „B” hadseregcsoporttal együttműködve semmisítse meg a belga, francia, angol erőket Belgium területén. A „C” hadseregcsoport (parancsnoka Leeb tábornok, ereje az 1. és a 7. hadsereg), amely a nyugati arcvonal balszárnyán helyezkedett el, a szemben álló francia erők lekötését kapta feladatul.

A német parancsnokság csapatai gyors előretörésének, valamint Hollandia mielőbbi kikapcsolása érdekében légideszant egységek bevetését tervezte a „B” hadseregcsoport sávjában. A légideszant csapatok zömét a 18. hadsereg érdekében kívánták felhasználni Hollandia területén, mélyen az országban. Ezek az erők azt a feladatot kapták, hogy Rotterdam és Dordrecht, valamint Moerdijk térségében foglalják el a hidakat a Lek, a Waal és a Maas folyókon, s ezzel biztosítsák a földi csapatok gyors előremozgását, valamint Hága elfoglalásával kapcsolják ki a holland kormányt a vezetésből. E feladatok végrehajtásával a 7. ejtőernyős és a 22. légideszant feladatokra kiképzett gyaloghadosztályt bízták meg. A terv szerint az ejtőernyős egységeknek el kellett foglalniuk a fent említett városok közelében levő legfontosabb repülőtereket és biztosítaniuk kellett az oda beérkező légideszant csapatok kirakását. A 6. hadsereg támadási sávjában alkalmazandó ejtőernyős és légideszant egységek (Koch és Witzig rohamosztatok) azt a feladatot kapták, hogy vegyék birtokukba az Albert-csatorna és a Maas folyó hídjait Canne, Vroenhoven és Veldwezelt helységeknél, kapcsolják ki az Eben-Emael-i erődrendszert, amelynek tűzfegyverei biztosították a folyó és a csatorna hídjait. Az utóbbi feladatot ejtőernyős alegységek és vitorlázógépeken szállított műszaki alegységek hajtották végre.²⁷

A támadást a német fasiszták 1940. május 10-én 5 óra 30

²⁷ A szembenálló felék erőviszonyait, hadrendjét és feladatait részletesen ismerteti: Melzer, Walther: Albert-Kanal und Eben-Emael. Heidelberg, 1957. (Die Wehrmacht im Kampf. Bd. 13.)

perckor indították meg. A földi csapatok támadásával egy időben kezdődött a légideszant csapatok bevetése is.

A fasiszta német hadvezetőségnek azonban nem sikerült olyan méretű meglepést biztosítani, mint Dánia és Norvégia lerohanása idején. A belga kormány ugyanis 9-én éjjel 23 óra

3. sz. vázlat

Hollandia megszállása idején alkalmazott német légideszantok

30 perckor riadót rendelt el és kiadta csapatainak a szükséges parancsokat. Hollandiában pedig már május 8-án előkészületeket tettek a németek várható támadásának elhárítására. Harckészültségbe helyezték az 1. hadsereghadtestet, valamint a hágai repülőterek körül tábori erődítéseket kezdtek ásni.²⁸ Az ilyen vonatkozású előkészületek szükségességét a hollandok a Nor-

²⁸ Hove i. m. 82. old.

végia elleni hadjárat tanulságaiból vonták le, ahol a németek támadásának egyik fő célja a repülőterek elfoglalása volt.

Az előbbieken vázoltuk a 7. és a 22. német ejtőernyős és légideszantadosztályok feladatait. A hadművelet megindulásakor Moerdijknél a Maas két partján leereszkedett egy-egy ejtőernyős zászlóaljnak épségben sikerült kézbevenni a folyón átvezető mintegy 1400 méter hosszú hidat. A híd elfoglalása meglepte és megzavarta a nyugati hadvezetést, mivel ez a helyi harcászati siker nagy előnyt biztosított a német hadászati csoportosítások gyors végrehajtásához.²⁹ A Dordrecht közelében ledobott ejtőernyős zászlóalj a holland csapatok kemény ellenállása következtében nem tudta elfoglalni a Waal folyón átvezető hidat. Ez az alegység nagy veszteségek után lemondott eredeti tervének végrehajtásáról és a Dordrecht elfoglalásáért harcoló német erők megerősítésére sietett. A holland csapatok a város előtt és a városban erős ellenállást fejtettek ki és a városban levő vasúti hidat a német csapatoknak csak a híd felrobbantása után sikerült elfoglalniuk. Rotterdam elfoglalására és az ott levő híd biztosítására egy légideszant ezred került bevetésre, amelynek egy része hidroplánok felhasználásával ereszkedett le a Rajnára. A híd elfoglalása ugyan sikerrel járt, védelmére azonban nem tudtak kellően megerősített állásokat kiépíteni. A Rotterdam közelében levő wallhaveni repülőtér elfoglalása viszonylag könnyen sikerült az egy ejtőernyős zászlóalj erőnek. A repülőtér elfoglalása után megérkeztek a Ju-52-es szállítógépek, amelyek légideszant egységeket raktak ki. Az itt kirakott erők Hága irányában fejlesztették ki támadásukat és bár a Hágába vezető utakat elérték, a holland csapatok erős ellenállása következtében nem tudtak további tért nyerni. Sőt, a holland tüzérség és a brit légi-erő a repülőtér elleni tevékenységével erősen zavarta a németek utánpótlását.

Az eddig ismertetett csoportok tevékenységéhez viszonyítva, sokkal bonyolultabban alakult a Hága környékén bevetett német légideszant csapatok helyzete. A Hága környéki repülőterek közvetlen rászállással történő elfoglalása a holland csapatok erős ellenállása következtében nem sikerült. A repülőtereket a hollandok lövész és légvédelmi csapatokkal erősítették meg, s ezért, Hove szerint, az ejtőernyősök első hullámai „valóságos húsdarálóba” estek.³⁰ Mivel a repülőterek elfoglalása részben nem sikerült, részben pedig a harcok folyamán annyira megsérültek, hogy használhatatlanokká váltak, a légideszantokat szál-

²⁹ Merglen, Albert: La surprise aéroportée sur le canal Albert.

— Revue Historique de l'Armée, 1960. 3. sz. 63. old.

³⁰ Hove i. m. 97. old.

lító gépek későbbi hullámai a repülőterektől távolabb szálltak földre. Azonban a repülőterekért kívülről indított német rohamok is sikertelenek maradtak, sőt a légideszant egységek esetenként kénytelenek voltak a holland csapatok erős ellenlökéseit felfogni. Így május 10-én estére a légideszant csapatok helyzete teljesen zavaros volt, olyannyira, hogy az időközben megérkezett Student tábornoknak, aki a légideszant csapatok tevékenységét irányította — nem sikerült minden egyes csoporttal felvennie az összeköttetést.

Bonyolította a bevetésre került légideszant csapatok helyzetét továbbá az a tény, hogy miután a francia hadvezetés tudomást szerzett a németek támadásának megindulásáról, május 10-én reggel parancsot adott a 7. francia hadseregnek az előremozgásra, azzal a céllal, hogy erősítse a belga és holland csapatok ellenállását. Másnap, 11-én reggel a 7. francia hadsereg élcsapatai elérték Tilburg körzetét, ahol a várostól mintegy 30 km-re délre érintkezésbe kerültek a német csapatokkal. A francia hadseregpapancsnokság azonban ahelyett, hogy határozott támadásba ment volna át — amí a Dordrecht térségében levő német légideszant egységek megsemmisítését eredményezhette volna —, védelembe rendelte csapatait, tehát nem veszélyeztette azokat a német légideszant egységeket, amelyek a Hágába vezető utak hídjait a kezükben tartották. Veszélyt jelenthetett volna a német légideszant csapatokra az 1. könnyű hadosztály határozottabb tevékenysége is, amely Hertogenbosch körzetéből indult ki. E hadosztály erélyes tevékenysége a Dordrecht, Rotterdam térségében bevetett német erők megsemmisítését eredményezhette volna. Azonban e hadosztály is, miután felvette az érintkezést az ellenséggel, főerőivel védelembe ment át és csak kisebb erőkkel lépett fel aktívan. Ezért tevékenysége nem is járt kellő eredménnyel. Nem jártak sikerrel a holland csapatoknak azok a kísérletei sem, hogy a német légideszant egység kezén levő hidakat visszafoglalják.

Miután a német „B” hadseregcsoport május 10-én hajnalban támadásba ment át, a 18. hadsereg áttörte a „Peel vonalat” és szinte akadálytalanul nyomult előre Hollandia belseje felé. Bár a holland hadsereg igyekezett szervezett és helyenként erős ellenállást kifejteni, az a tény, hogy messze az arcvonal mögött jelentős német légideszant egységek tevékenykedtek, dezorganizálólag hatott a hadseregre és vezetésére egyaránt. A hadművelet második napján már látni lehetett, hogy a holland hadvezetés kezéből szinte teljesen kicsúszott csapatainak irányítása és nem rendelkezik megfelelő tervvel a harc megvívásához. Május 12-én a 18. német hadsereg alárendeltségében levő 9. pán-

célos hadosztály elérte Moerdijk térségét, majd másnap, 13-án a légideszant csapatok által előzőleg elfoglalt hídon átkelve támadásba ment át. Dordrecht térségében, megtörve az 1. holland könnyűhadosztály ellenállását, Rotterdam felé nyomult előre. A kialakult helyzetben a holland hadvezetés kilátástalannak tartotta a további ellenállást, május 14-én fegyverletételi tárgyalásokba kezdett a német hadvezetőséggel és még aznap kiadta a parancsot a fegyverletételre.

A Hollandia leigázásában felhasznált légideszant csapatokat a német fasiszta hadvezetésnek tehát korántsem sikerült olyan váratlanul felhasználni, mint a dán és a norvég hadjárat során. Hove írja ezzel kapcsolatban, hogy pl. a hágai repülőterek ellen indított ejtőernyős támadás esetében a váratlanságról még csak beszélni sem lehet.³¹ Nyilván a német hadvezetést is megzavarta a holland csapatoknak a deszant bevetési körzeteiben kifejtett kemény ellenállása, hiszen képtelenek voltak arra, hogy a légideszant csapatok parancsnoksága minden egyes csoporttal idejében kapcsolatot teremtsen. Nem is szólva arról, hogy a hollandok helyenként igen erős ellenállása miatt elszenvedett veszteségeik következtében nem egy esetben kénytelenek voltak lemondani eredeti terveikről. Ez a tény viszont igazolja azt a következtetést is, hogy a 7. francia hadsereg és az 1. holland hadosztály határozottabb fellépése esetén jóval nagyobb mértékben — de talán teljes egészében is — labilissá tehetné volna a német légideszant csapatok tevékenységének eredményességét. Végeredményben azonban kétségkívül megállapítható, hogy ebben a hadműveletben a német fasiszták által mélyen az ellenség hátában alkalmazott légideszant csapatok tevékenysége egyéb tényezők mellett döntően befolyásolta a német csapatok sikereit.

Viszonylag sikeresebb volt a légideszant csapatok alkalmazása a „B” hadseregcsoporthoz tartozó 6. hadseregének működési sávjában, bár a teljes meglepést itt sem sikerült a német hadvezetésnek biztosítani. Az előbbieken már vázoltuk, hogy az itt alkalmazott ejtőernyős és légideszant csapatok feladata az volt, hogy foglalják el a Maas folyó és az Albert-csatorna hídjait és kapcsolják ki az Eben-Emael-i erőrendszert. A hidak elfoglalását és a hidakat biztosító kiserődök megsemmisítését ejtőernyősök és vitorlázó gépeken szállított műszaki egységek bevetésével tervezték, míg az Eben-Emael-i erőd kikapcsolását csak vitorlázógépeken szállított, elsősorban műszaki kiképzésű csapatokra bízták. A vitorlázógépek alkalmazásával a támadás meglepésszerűségét kívánták növelni. E gépek — mint ismer-

³¹ Hove 1. m. 98. old.

retes — zaj nélkül repültek a célra és egyszerre egy egész rajt tudtak felszereléssel együtt egy helyre kirakni. Az ilyen eszköz használatát mindenekelőtt az Eben-Emael-i erőd jellege tette szükségessé. Az erőd területe ugyanis viszonylag kicsi volt, keletről nyugatra 800, északról délre pedig 900 méter. Az erőd helyzeti fekvése, tűzrendszere, valamint helyőrségének viszonylag nagy létszáma — 1200 fő — eleve kizárta, hogy külső erőkkel lehetséges legyen az elfoglalása. Viszont az erőd belülről történő elfoglalása megkövetelte a támadás teljes váratlanságát és rövid időn belül viszonylag jelentős erő összpontosítását. Ezt a követelményt vitorlázógépeken szállított csapatokkal lehet biztosítani. Ezt a csoportot már a bevetés előtt jó előre — terepasztalon és a csehszlovák határmenti erődökön való robbantások gyakorlásával — a legrészletesebben felkészítették feladatának végrehajtására. A robbantás gyakorlását az tette szükségessé, hogy minél gyorsabban meg tudják semmisíteni kívülről azokat a páncélkupolákat, amelyekben el voltak helyezve azok a 120 mm-es ágyúk és a 75 mm-es páncéltörő lövegek, amelyek tüzevel a belgák le tudták zárni a Maas folyó és az Albert-csatorna hídjait.

A haditevékenység megindulása után a Koch rohamosztagnak épségben sikerült elfoglalnia a vroenhoveni és veldwezelti hidakat. A Canne helységnél levő hidat a belgák felrobbantották. Witzig főhadnagy csoportjának támadása teljesen meglepte az Eben-Emael-i erőd helyőrségét és mire megszervezték a komolyabb ellenállást, a tűzfészek túlnyomó többségét a németek megsemmisítették. A feladat végrehajtása során ez a csoport nehéz helyzetbe került, mivel a belgák jelentős erőfölénnyel rendelkeztek és az erődön belül levő német erők csak a légierő maximális támogatásával tudták tartani magukat másnap délig, amíg az arcvonalról támadó csapatoktól erősítést kaptak. Az erőd helyőrsége ezután kénytelen volt kapitulálni.

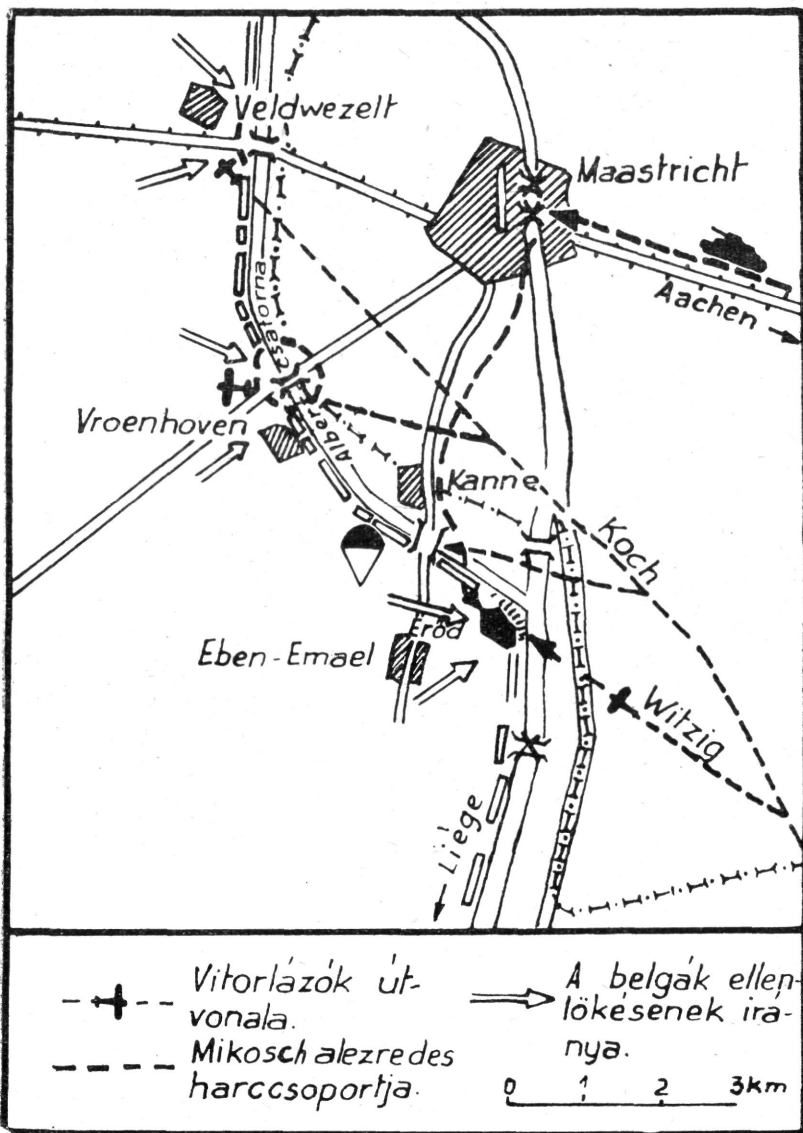
A légideszant csapatok alkalmazásával tehát a németeknek viszonylag kis erőkkel és veszteségekkel, rövid idő alatt sikerült kikapcsolniuk vagy épségben elfoglalniuk azokat az objektumokat, melyek megszerzése nélkül csak nagy idő-, anyagi és személyi veszteségek árán sikerült volna betörniük Belgiumba.³²

32 A Koch rohamosztag vesztesége a következő volt:

„Granit” rohamcsoport (Eben-Emael)	6 halott	20 sebesült
„Eisen” rohamcsoport (Canne híd)	22 halott	26 sebesült
„Beton” rohamcsoport (Vroenhoven)	7 halott	24 sebesült
„Stahl” rohamcsoport (Veldwezelt)	8 halott	30 sebesült

Összesen: 43 halott 100 sebesült

Ld. Pissin, Werner: Die Einnahme der Festung Eben-Emael am 10–11. Mai 1940. — Allgemeine Schweizerische Militär Zeitschrift, 1959. H. 8. 597. old.

4. sz. vázlat

Az Eben—Emael-i erőd ellen és az Albert csatornánál alkalmazott német légedeszantok

Hove adatai szerint az Eben-Emael-i erőd, valamint az Albert-csatornán átvezető hidak elfoglalásában a következő erők és eszközök vettek részt. 414 fő (11 tiszt), 30 golyószóró, 6 géppuska és 4 könnyű aknavető. Ezeknek az erőknek és eszközöknek a célbajuttatására 42 db vitorlázógépet (JU 52-es szállító-gép vontatta őket), 5 db JU 52-es gépet az ejtőernyősök szállítására és 3 db He. 111-es szállítógepet a felszerelések szállítására használtak fel.³³

A német 6. hadsereg működési sávjában alkalmazott ejtőernyős és deszant alakulatok eredményei bebizonyították, hogy a fegyvernem meglepetésszerű alkalmazás és jó előkészítés esetén eredményesen tud működni bonyolult körülmények között és számbeli fölényben levő ellenséggel szemben is. Jóllehet a belga hadvezetőséget nem érte váratlanul a fasiszta német csapatok támadása, mégis a védelmi rendszer kulcspontjai ellen végrehajtott rajtaütés meglepte őket. Az átjárók gyors elfoglalása ugyanakkor lehetővé tette a németek számára, hogy gépesített és páncélos csapataikat gyorsan előrevonják és csapást mérjenek az ellenség csapataira, még mielőtt azok szétbontakozhattak volna.

A nyugat-európai hadszíntéren alkalmazott német légideszant csapatok tevékenységének bemutatását talán nem lesz érdektelen befejezni annak a tervnek a vázolásával, hogy milyen szerepet szánt a német hadvezetőség a fegyvernemnek az esetleges angliai partraszállás keretében.

Ismeretes, hogy a német fasiszták tervei között komoly helyet foglalt el az angol szigetország elfoglalása is. Ez a terv különösen az angolok dunkerque-i katasztrófája után foglalkoztatta a német hadvezetőséget. Hitler 1940 július végén parancsot adott, hogy komolyan foglalkozzanak az Angliába való betörés tervével. Anglia akkori katonai helyzetét figyelembe véve, ez nem is meglepő. Liddell Hart írja, hogy a Dunkerque utáni hat hét alatt az ország (Anglia) belső erőinek fegyverzete olyan gyenge volt és olyan kisszámú, hogy az ellenség néhány hadosztálya vállalkozhatott volna annak végleges szétverésére.³⁴ A német vezérkar az Anglia elleni invázió tervében számításba vette, hogy komolyabb ejtőernyős és légideszant egységeket használnak fel hídfoglalás céljából. Az első terv szerint Folkestone térségében vetettek volna be egy ejtőernyős és egy légideszant hadosztályt. Ettől a tervtől azonban hamarosan el kellett állniuk, mivel az angol hadvezetőség ezt a körzetet

³³ Hove i. m. 93. old.

³⁴ Hove i. m. 112–113. old.

jelentősen megerősítette. A Student tábornok által kidolgozott tervnél ennél tovább ment és szerinte a hídfő elfoglalására bevetett egységeken kívül repülőterek elfoglalása is szükséges lett volna, hogy az oda beérkezett csapatok hátulról megtámadhassák az angol partvédelmi erőket. Mint ismeretes azonban, az Anglia elleni invázió terve örökre terv maradt. A német fasiszta hadvezetés minden figyelmét a Szovjetunió elleni támadás előkészítésére összpontosította. Mielőtt azonban erre sor került volna, a német hadvezetőség biztosítani kívánta a Szovjetunió elleni felvonulásának jobbszárnyát. Be kellett fejeznie azt a dicstelen hadműveletet, amelyet szövetségese, a fasiszta Olaszország kezdett meg Görögország ellen.

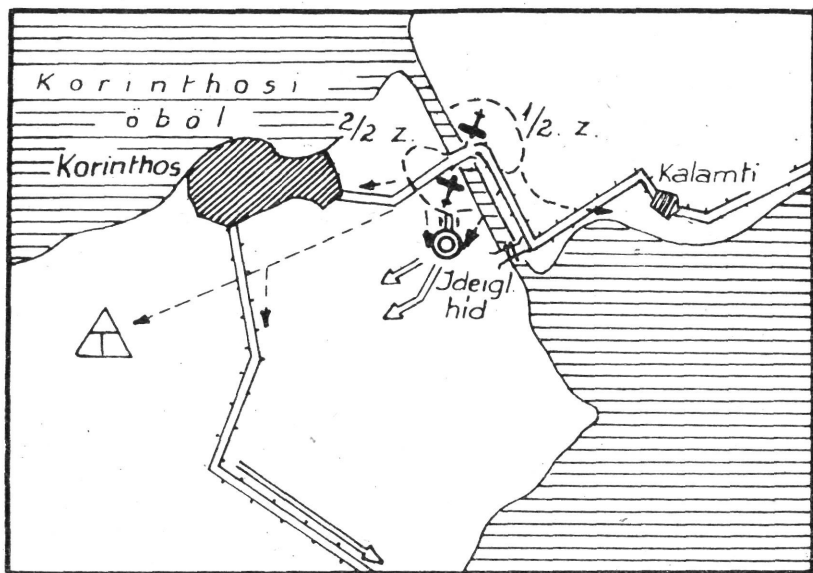
Légideszant csapatok a német fasiszták balkáni hadműveleteiben

A fasiszta Olaszország imperialista céljai elérése érdekében 1940. október 28-án kezdte meg a Görögország leigázására irányuló hadműveletét. A fasiszta csapatok, kihasználva a váratlan támadásból fakadó előnyöket, tíz hadosztálynyi erővel nyomultak Görögország belseje felé. A görög hadsereg azonban november 14-ére a támadást megállította, majd ellentámadásba ment át és az olasz csapatokat Albániáig szorította vissza. A Szovjetunió megtámadására készülő fasiszta Németországnak feltétlenül fel kellett számolni ezt a bizonytalan helyzetet. Ezért 1941. április 6-án megkezdték Görögország elleni támadásukat. A görög hadsereg április 16-ig sikeresen ellenállt a német csapatok nyomásának és csak 17-én, miután a németek támadó csoportosítását megerősítették, kezdte meg visszavonulását a déli irányba. Április 23-án az 1. görög hadsereg helyzete kilátástalanná vált, s kapitulált. A 2. görög hadsereg azonban folytatta visszavonulását a peloponnészosi kikötők felé. Ezzel a hadsereggel vonult vissza az angol expedíciós hadtest is, amely a görög hadsereg ellenállását volt hivatva erősíteni.

Az angol közép-keleti parancsnokság a helyzetet elemezve arra az elhatározásra jutott, hogy az angol és görög csapatokat tengeri úton Kréta szigetére és Észak-Afrikába evakuálja. Az evakuálás megkezdését április 28-ra, majd az események alakulása következtében 24-re tervezték. Az evakuálásra a peloponnészosi kikötőket kívánták felhasználni. Ahhoz, hogy ezeket a kikötőket elérjék, a csapatoknak át kellett haladniuk az Istm-i földszoroson levő Korinthos-i csatornán.

A német fasiszta parancsnokság annak érdekében, hogy elvágja az angol és görög csapatok egyetlen visszavonulási útját

és hogy biztosítani tudja csapatai minél gyorsabb előnyomulását a peloponnézoszi félszigeten, elhatározta, hogy a Korinthos-i csatorna hídjának birtokba vételére ejtőernyős deszantot vet be. A vállalkozás végrehajtását április 16-ra tervezték, két ejtőernyős zászlóalj bevetésével, amelyet egy híradó századdal, egy egészségügyi századdal, egy műszaki századdal és egy tüzérüteggel erősítettek meg. A leszállást úgy tervezték, hogy az egyik zászlóalj a csatorna északi, a másik a déli partján eresz-

5. sz. vázlat

Német légideszant a görögországi hadjárat során

kedik le. A műszaki alegységet vitorlázó gépeken szállították. A vállalkozás végrehajtása azonban csak részben járt sikerrel, mert bár a műszaki egységnek sikerült elvágnia a híd robbantásához előkészített töltetek zsinórait, azonban az ejtőernyős egységeknek a görög és az angol biztosító erőkkel vívott harca közben egy eltévedt lövedék a robbanóanyagot találta el és a híd a levegőbe repült. Mivel a híd további biztosítására az ejtőernyős alegységeknek nem kellett erőt kifejteniök, a déli parton leszállt zászlóalj azt a feladatot kapta, hogy induljon a visszavonuló angol és görög csapatok üldözésére, míg a bal parton

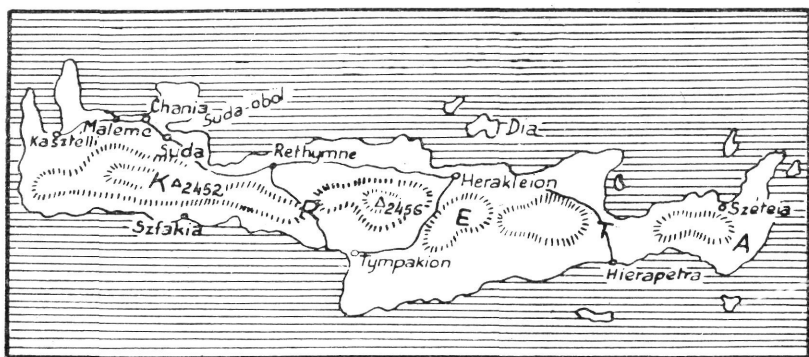
maradt zászlóaljnak az ellenség visszavonulását kellett zavar-
nia. Azt a zászlóaljat azonban, amely a déli partról indult el
új feladatának végrehajtására, az angolok törbecsálták és lénye-
gében ártalmatlanná tették. Közben a csatorna bal partján ma-
radt erők hozzáfogtak az ideiglenes híd felépítéséhez és mire a
német földi csapatok megérkeztek, rögtön tovább tudtak haladni
déli irányba.

Amint látjuk, csak véletlenül múltott, hogy a német légi-
deszant alegységek vállalkozása nem járt teljes sikerrel. Azon-
ban a feladatot teljes egészében végrehajtani nem tudó alegy-
ség önálló kezdeményezése (az ideiglenes híd felépítése) az ere-
deti terv végrehajtását mégis biztosítani tudta. Az ejtőernyős
alegységek vállalkozása Korinthosnál ugyanakkor nagymérték-
ben akadályozta az angol parancsnokság evakuálásra vonatkozó
tervét és több mint tízezer angol, görög és jugoszláv katona
kénytelen volt megadni magát, mivel a visszavonulási útjuk
el lett vágva. E feladat végrehajtása után az angol—görög csa-
patok már nem tudtak lényeges ellenállást kifejteni, s a német
fasiszták június elsejére befejezték Görögország megszállását.

A görög szárazföld megszállásával azonban még nem való-
sult meg teljesen a német fasisztáknak az a tervük, hogy a
Szovjetunió elleni felvonulásukat délről biztosítsák. Ilyen vo-
natkozásban még figyelemre méltó akadályt képezett Kréta
szigete, amelyen az angoloknak jelentős légi támaszpontjuk
volt és az itt állomásozó angol tengeri erők elzárták a veszély-
telen tengeri közlekedés útvonalát a romániai és bulgáriai ki-
kötőkből az olaszországi kikötők felé. Az itt állomásozó légierő
pedig a román olajvidék központját, Ploestit veszélyeztette.
Ugyanakkor Kréta elfoglalása más előnyöket is biztosíthatott:
a szigeti támaszponttól felszálló Stukák csak 600 kilométer-
nyire lennének Egyiptomtól, s az Afrika Korps-szal együttmű-
ködve a légierő döntő támogatást nyújthat a Szuézi-csatorna
elleni támadáshoz. A német vezérkar következő feladata tehát
az volt, hogy kiiktassa az angolok védelmi rendszeréből a je-
lentős légi és tengeri támaszpontot. Mivel azonban sem a né-
met, sem az olasz hadvezetőség nem rendelkezett a Földközi-
tengeren olyan erős hadiflottával, amelyek a tengerről kísérel-
hették volna meg a betörést a szigetre, a német hadvezetőség
elhatározta, hogy ejtőernyős és légideszant hadművelettel fog-
lalja el Krétát. Ezzel a hadművelettel a német hadvezetőség
ugyanakkor be akarta bizonyítani az angoloknak, hogy csapatai
előtt a tenger akkor sem jelent komolyabb akadályt, ha bizonyos
területeken nem is rendelkezik az angol tengeri haderőt meg-
haladó tengeri erőkkel. Ezzel lélektani nyomást akartak gyako-

rolni az angolokra, hogy megkönnyítsék a velük való megegyezést, amelyre továbbra is számítottak.³⁵

A Kréta elleni légideszant hadművelet végrehajtását a német hadvezetőség a 7. ejtőernyős hadosztályra és az 5. hegyi vadász hadosztályra bízta. A hadművelet légi biztosítását a 8. légi hadtest kapta feladatul 430 bombázóval és 180 vadászgéppel. A terv szerint egy időben négy körzetben (Melame, Chania, Rethymne és Herakleion) kellett bevetni az ejtőernyős, majd a légideszant csapatokat, hogy az angolok e körzetben kiépített védelmét egy időben fogják le és lehetetlenné tegyék számukra az erőkkel és eszközökkel való manőverek végrehajtását.³⁶

6. sz. vázlat

Kréta szigete

E hadművelet megszervezésében és végrehajtásában a német hadvezetőségnek azonban nem sikerült a meglepést biztosítania. Az angol felderítés már jó előre értesült erről a készülődésről és arról is, hogy milyen módszerrel akarják végrehajtani. Ezt tanúsítja az Angol Közép-keleti Parancsnokság jelentése is Churchillhez, akinek Kréta védelmének megerősítését sürgető levelére a következőket rögzítette: „A krétai parancsnokságot értesítettük az ellenség légideszant támadásának lehetőségéről. A sziget állandó helyőrsége mellett — amely három gyalogzászlóaljból, két nehéz és három könnyű légvédelmi ütegből és egy partvédelmi tüzér ütegből áll —

³⁵ Gyeborin: A második világháború. Bp. Zrínyi K. 1961. 135. old.

³⁶ Platonov i. m. 112. old.

Krétán tartózkodik mintegy harmincezer főnyi angol katona, akiket Görögországból evakuáltunk. Ezek jelenleg védelmi berendezéseket építenek Kolpos, Soudas, Chania, Réthymne és Herakleion körzeteiben.”³⁷ Az Angol Közép-keleti Parancsnokság ugyanakkor intézkedett még, hogy a Parancsnokság tartálékában levő tengeri gyalogos magasabbegységet még május első felében szállítsák a szigetre. A sziget védelmének munkálatai igen előrehaladtak és Freyberg tábornok — akit Churchill személyes kérésére neveztek ki a sziget parancsnokává — május 5-én az angol miniszterelnök újabb levelére, melyben a sziget védelmének további erősítését sürgette, többek között ezt válaszolta: „Nem tudom megérteni az Ön nyugtalanságát. Engem semmi sem nyugtalanít a légideszant támadást illetően.”³⁸ A sziget védelmi berendezéseit illetően pedig valami mégis kellett volna, hogy nyugtalanítsa a parancsnokot. Igaz, hogy május első napjaiban megérkeztek annak a tengerészgyalogságnak a részei, amelyről az Angol Közép-keleti Parancsnokság Churchillhez írott jelentésében szó esett és ugyanez idő alatt 9 db páncélost is szállítottak a szigetre a legújabb típusúak közül, amelyek ellen az akkori német páncélelhárítás még tehetetlen volt. Ami azonban a légideszant csapatok elleni védelem megszervezését illette — ez volt az angolok védelmének leggyengébb pontja. Az előbbieken említett négy megerősített körzet védelmére az angolok mindössze 16 db 95 mm-es nehéz és 36 db 40 mm-es könnyű légvédelmi ágyúval rendelkeztek. Ez a mennyiség pedig jóformán csak arra volt elég, hogy a soudasi tengeröböl védelmét ellássa, amelyen keresztül a sziget védőinek utánpótlása bonyolódott le.

A sziget angol parancsnoksága a németek hollandiai és belgiumi légideszant vállalkozásaiból leszűrt tapasztalatok alapján különösképpen erős védelmet építettek ki a repülőterek környékén. Azonban attól tartva, hogy az esetleges német légideszant támadás alkalmával a repülőtereken levő gépek a németek támadásának lesznek kitéve, a támadást megelőző időben a közép-keleti parancsnokság kivonta a szigetről az eddig ott állomásozó légierőt. De a közép-keleti parancsnokság a szomszédos támaszpontokon sem rendelkezett olyan mennyiségű légierővel, amely sikeresen vehette volna fel a harcot egy nagyobb méretű légitámadás ellen. Így a sziget légvédelme egyáltalán nem volt megnyugtatóan biztosítva egy német légivállalkozással szemben és passzivitásra volt kárhozthatva.

³⁷ Hove i. m. 131–132. old.

³⁸ Ito.

Az angolok védelmi előkészületeivel egy időben egyre erőteljesebben folytak a németek előkészületei is a támadásra. Ezek az előkészületek a felderítésre, valamint a Krétához közeli szigeteken repülőterek építésére terjedtek ki. Továbbá folytatták a Krétát körülvevő szigetek elfoglalását is. Az előkészületek során a támadás sikere érdekében több bonyolult feladatot kellett megoldani a német parancsnokságnak. Ilyen probléma volt többek között az igénybe veendő légi erő üzemanyaggal való ellátása, amelynek mennyisége hozzávetőlegesen 10 millió liter volt, s meg kellett oldani szállítását, tárolását és biztosítását a görög félszigeten. Hasonlóan komoly problémát jelentett az ejtőernyős és légideszant csapatok biztosítása nehézfegyverzettel és tüzérséggel, mivel azt sem ejtőernyővel, sem szállító gépekkel tökéletesen megoldani nem lehetett. Az egyedüli lehetőség a tengeri szállítás lett volna, azonban a németek ebben a körzetben nem rendelkeztek az ehhez szükséges tengeri erővel, az olasz tengeri erők pedig az észak-afrikai utánpótlás biztosításával voltak elfoglalva. Egyedüli megoldásként az mutatkozott, hogy görög halászbárkákat vegyenek igénybe erre a célra. Ez azonban nagyon kockázatos volt, mivel jelentős angol tengeri erő tartózkodott a sziget körüli vizeken.

A hadműveleti terv szerint a hadművelet első szakaszában csak az ejtőernyős egységek kerülnek bevetésre, majd a kijelölt objektumok és körletek elfoglalása után tervezték a hegyivadász alakulatokat szállító repülőgépek leszállását. A hadműveletben részt vevő ejtőernyős hadosztályt négy csoportra osztották, a következő elosztással:

1. „Maleme-i” rohamcsoport	egy ezred
2. „Chania-i” rohamcsoport	egy ezred
3. „Réthymnon-i” rohamcsoport	egy ezred
4. „Herakleion-i” rohamcsoport	egy ezred

Az ejtőernyős egységek főcsapását a német hadvezetőség Maleme és Herakleion körzetébe tervezte. Ebben a körzetben voltak azok a repülőterek, amelyekre le tudtak szállni a hegyivadász egységeket szállító JU—52-es gépek. A hegyivadász alakulatok földre tevése után ezeknek az egységeknek Chania irányában kellett tovább fejleszteniük támadásukat. A Maleme és Chania körzetében elhelyezett angol légvédelmi ütegek kikapcsolását vitorlázógépeken odaszállított egységekkel szándékozták végrehajtani. A hadműveleti terv rögzítette továbbá, hogy a hadművelet első szakaszát megvívó ejtőernyős egységeket két lépcsőben kell bevetni, az első lépcsőt Maleme és Chania, a második lépcsőt Réthymnon és Herakleion körzeté-

ben. A hadművelet kezdetének idejét május 20-án reggel 7 órára tűzték ki. Mint később kiderült, az angol parancsnokság a hadművelet kezdetének pontos idejéről már a támadás előtt 48 órával tudomást szerzett. Ezért május 18-án Cunningham admirális parancsnoksága alatt Kréta nyugati partjaihoz rendelt egy tengeri egységet.³⁹ Az angolok tehát felkészülten várták a támadást, bár védelmi előkészületeikben — amint az előbbieken rámutattunk — komoly hibákat követtek el, különösen a sziget légvédelmét illetően.

A német hadvezetőség az eredeti terveknek megfelelően május 20-án megkezdte a Kréta elleni légedeszant hadműveletét. Az első lépcsőben bevetett ejtőernyős csapatok komoly veszteségeket szenvedtek, mivel a német hadvezetőségnek nem sikerült biztosítania a meglepést és a váratlanságot. Előfordult, hogy egyes alegységek az angolok mesterien álcázott védelmi rendszerének kellős közepébe estek, aminek következményeként, néhány fő kivételével — ezek is fogságba estek —, valamennyien elpusztultak.

A hadművelet megindulása után a szigetet védő angol erők kemény ellenállást fejtettek ki. Ennek következtében, bár 20-án estére már mintegy hétezer német ejtőernyős tartózkodott a szigeten, sehol sem tudták az eléjük tűzött feladatot teljesíteni. Képtelenek voltak arra, hogy a repülőtereket elfoglalják és ezzel csapatszállító repülőgépek számára megfelelő leszállóhelyet biztosítsanak. Csupán Maleme körzetében sikerült egy kis tengeri hídfoot létesíteni és a repülőtér egy részét elfoglalni. Ugyanakkor a krétai vizeken tartózkodó angol tengeri erők megakadályozták, hogy Melos szigetéről a németek nehézfegyver utánpótlást juttassanak el a szigetre. Az e célra összeállított német konvojnak olyan veszteséget okoztak, hogy kénytelenek voltak erős légítámogatás védelme alatt kiinduló pontjaikra visszatérni. A konvojban részt vevő 24 német motoros bárkából az angolok 10-et elsüllyesztettek, s a konvoj 2300 főnyi személyzetéből 1300-at semmisítettek meg.⁴⁰ Továbbá késleltette

³⁹ Május 15—20-ig a Földközi-tengeri angol flotta egy részét Kréta védelmére rendelték:

A kötelék: 2 csatahajó és 5 romboló (Nyugat-Kréta)

B kötelék: 2 cirkáló és 2 romboló (Északnyugat-Kréta)

C kötelék: 2 cirkáló és 4 romboló (Kelet-Kréta)

D kötelék: 2 cirkáló és 4 romboló a Rethymon-i partraszállás elleni védelem céljaira

Ezenfelül Alexandriában tartalékban volt további 2 csatahajó, a Formidable repülőgépnyahajó (mindössze 4 bevezethető repülőgéppel), 2 cirkáló s néhány romboló.

Ld. Karl Gundelach: Der Kampf um Kreta 1941. — Entscheidungsschlachten des zweiten Weltkrieges. Hrsg. v. Hans-Adolf Jacobsen, Jürgen Rohwer. Frankfurt am Main, 1960. 113—114. old.

⁴⁰ Hove i. m. 128. old.

a németek teljes erő kifejtését az is, hogy nem sikerült program-szerűen végrehajtaniok az ejtőernyős csoportok ledobását. Az ejtőernyős egységek bevetésére Görögországban előkészített repülőtereken ugyanis a felszálló gépek olyan nagy porfelhőt kavartak fel, hogy a következő gépek startolására a tervezettnél jóval több időt kellett várni. Nem sikerült továbbá tervszerűen végrehajtani minden esetben az ejtőernyősök kidobását sem a kijelölt körzetekben. Ezért előfordult, hogy a kidobott ejtőernyősök jelentős része a tengerbe esett és elpusztult. Mindezek következtében 20-án estére a szigetre ledobott német ejtőernyős csapatok helyzete Hove szerint több volt, mint kritikus, és „Kréta sorsa egy hajszálon függött”.⁴¹ A helyzet súlyosságára jellemző, hogy a német hadvezetőség a hadművelet megindulásáról nem adott ki semmilyen hivatalos közleményt, az angolok ez irányú közléseit pedig agyonhallgatta.

Május 21-én a német ejtőernyős csapatok parancsnoka, Student tábornok kénytelen volt újabb ejtőernyős erőket bevetni, hogy legalább kisebb jelentőségű döntést kicsikarjon, azaz elfoglaljanak egy repülőteret, ahol megkezdhetik a hegyivadász alakulatok kirakását. Az újonnan bevetett ejtőernyősökkel megerősödve az előző nap ledobott erők rohamot indítottak a Maleme-i repülőtér elfoglalásáért. A roham kezdetével egy időben megkezdték a leszállást a repülőtérre az első JU—52-es gépek, amelyek hegyivadász egységeket és lőszerutánpótlást hoztak. Ez a vállalkozás meglehetősen veszélyes volt, mivel a repülőtér még mindig az angolok tüzérségének és nehézfegyvereinek tüze alatt állott. Hove ezt az egész műveletet házárdjátékhoz hasonlítja, amelyben az emberi élet és a repülőgép a tét.⁴² Az újonnan érkezett erősítésekkel a németeknek sikerült valamit javítani helyzetükön, különösen Maleme körzetében, ahol a JU—52-esek már nagyobb veszély nélkül leszállhattak. Chania, Réthymnon és Herakleion körzeteiben továbbra is heves harcok folytak.

Mivel a németeknek Maleme körzetében sikerült nagyobb jelentőségű sikereket elérniök, az angol parancsnokság is ebben a körzetben fejtett ki nagyobb aktivitást. 22-éről 23-ára virradó éjjel az angolok ebben a körzetben ellenlökéssel kísérleteztek, hogy a tengerbe szorítsák a német csapatokat, mielőtt azok véglegesen megvetnék lábukat a szigeten. Az ellenlökés sikerének biztosításához azonban nem sikerült megfelelő erőfőlényt biztosítani, s ezért nem is járt eredménnyel. Ennek oka többek

⁴¹ Hove i. m. 169. old.

⁴² Uo. 177. old.

között az volt, hogy az angol parancsnokság még mindig nem tudott szakítani azzal a gondolattal, hogy a németek tengeri deszant partratevését is tervezik, ezért a rendelkezésre álló erőit nem tudta megfelelő módon manővereztetni és összpontosítani a légideszant csapatok ellen. Hozzájárult még az ellenlökés sikertelenségéhez az is, hogy mivel nem rendelkeztek gépesített tüzérséggel és páncélosokkal, nem tudtak mozgékonyan megfelelő tüzerőt átcsoportosítani és bevetni. Egyes értékelések szerint ez volt az angol vereség egyik alapvető oka.⁴³

Miután a Maleme-i repülőtér továbbra is a német csapatok kezén maradt, a német parancsnokság számára lehetővé vált, hogy megkezdje a hegyivadász alakulatok átdobását a szigetre. Az újabb hegyivadász alakulatok beérkezése után a német csapatok megkezdtek átkaroló hadmozdulataikat Chania felé azzal a céllal, hogy egyesüljenek az ott harcoló ejtőernyős csapatokkal. A német csapatok minden megmozdulását rendkívül erős légielőkészítés előzte meg, ami ellen az angol csapatok lényegében teljesen tehetetlenek voltak az előbbieken már kifejtett okok miatt. Kemény harcok során a német csapatoknak végre 23-án sikerült elfoglalniuk azokat a tüzelőállásokat, ahonnan az angol tüzérség még mindig tűz alatt tartotta a Maleme-i repülőteret.

A német főparancsnokság azonban még e fontos hadművelleti siker után sem adott ki közleményt a Kréta elleni támadásról. Az első közlemény kiadására csak másnap, 24-én került sor, meglehetősen szűkszavúan: „Május 20-án a német ejtőernyős és légideszant csapatok leszálltak Kréta szigetére és harcot folytattak az angol csapatokkal.” A német főparancsnokság tartózkodása e hadművelet nyilvánosságra hozatalában azzal magyarázható, hogy nem nagyon bíztak a hadművelet sikeres kimenetelében.

Május 24-ről 25-re virradó éjjel a Maleme-i és a Chania-i rohamcsoporthoz sikerült egyesülniük és összefüggő arcvonalat teremteniük. Ez után a siker után a német csapatok megkezdtek előkészületeiket Chania elfoglalására. Az angolok, akik tudatában voltak annak, hogy Chania elvesztése egyben azt is jelenti, hogy veszélybe kerül az angol hadiflotta bázisa, a Soudas-öböl, szintén felkészültek a német támadás elhárítására, s 25-ére virradó éjjel újabb erősítéseket tettek partra a soudasi öböl védelmére.

25-én a német csapatok hatalmas légielőkészítés után indították meg támadásukat Chania elfoglalásáért. Az erős légi-

⁴³ Rocolle 1. m. 2. köt. 61. old.

támogatással indított támadásnak az angol csapatok képtelenek voltak ellenállni. Estére a német csapatok elérték a Chania—Soudas-i utat, elfoglalták a soudasi tengeröböl felett uralgó magaslatot, majd 27-én a várost is birtokukba vették. Pár nap leforgása alatt tehát a helyzet az angolok számára változott kritikussá. Az angol parancsnokság már 25-én este újabb erősítéseket kért feletteseitől és egyben kérte a sziget kiürítésének engedélyezését is. Az erősítés ugyan megérkezett (750 fő), ez azonban egyáltalán nem befolyásolta a kialakulóban levő helyzetet.

Freyberg tábornok, a szigeten levő angol erők parancsnoka a felső parancsnokság engedélyének bevárása nélkül, már 25-én elrendelte csapatainak visszavonulását a sziget déli részei felé. Az angol főparancsnokság még ebben a súlyos helyzetben sem fordított megfelelő gondot csapatainak légi biztosítására és a közvetlen védelem helyett a német légierőnek Karpathos szigeten levő támaszpontjai ellen hajtott végre támadásokat. E félresikerült intézkedés következtében a visszavonuló angol erők továbbra is ki voltak szolgáltatva a német légierő kénye-kedvének.

Chania elvesztése az angolok számára egyet jelentett a sziget elvesztésével. Az e körzetben harcoló angol csapatok parancsot kaptak, hogy törjenek át déli irányba és érjék el Chora-Sfakion kikötőjét, ahonnan evakuálják őket. Hasonló sors érte a Herakleion és Réthymnon körzetében harcoló angol csapatokat is. Réthymnonból 29-én, Herakleionból pedig 30-án evakuálták az angol csapatokat. Chora-Sfakionnál az angol parancsnokságnak nem sikerült befejeznie csapatainak evakuálását a német csapatok beérkezéséig és így több mint 3000 angol katonára esett fogságba. Május 31-én a német fasiszta csapatok teljes egészében birtokukba vették a szigetet. Ezzel befejeződött a második világháború első nagy önálló légideszant-hadművelete.

A német főparancsnokság által tervezett és végrehajtott első nagyarányú légideszant hadművelet, bár sikeresen fejeződött be, nem járt együtt a német légideszant csapatok további fejlődésével és gyakoribb alkalmazásával a második világháború árcvonalain. Ennek magyarázata abban keresendő, hogy a szóban forgó hadművelet során a német légierő és az ejtőernyős csapatok olyan súlyos veszteségeket szenvedtek, melyek a német vezérkart meggondolásra készítették e fegyvernem további intenzív felhasználását illetően. Hove adatai szerint e hadműveletben a német légierő 348 repülőgépet veszített (lelőtt 200, megrongált 148), míg a harcban részt vevő csapatok vesztesége

halottakban, sebesültekben és eltűntekben 6578 fő volt. Ez azt jelentette, hogy a német hadsereg ebben a hadműveletben többszörösen nagyobb veszteséget szenvedett, mint az egész balkáni hadjárat alatt.^{43/a} Érthető, hogy Hitler, mikor e vállalkozás sikerének elismeréseként Student tábornoknak átnyújtotta a lovagkeresztet, kijelentette: „Kréta bebizonyította, hogy az ejtőernyős-deszant csapatok ideje elmúlt. Ezek a csapatok a meglepés eszközei, de Kréta után a meglepés tényezője teljesen idejét múlta.”⁴⁴ Hitler ugyan rossz jósznak bizonyult ebben a kérdésben is, de kijelentéséből kitűnik, hogy milyen érzékenyen érintette a német katonai vezetést a Krétán elszenvedett veszteség. Ezt a veszteséget a németeknek ez az új fegyvernem nem tudta elviselni. A krétai „pyrrhusi győzelem” kétségtelenül jelentősen hozzájárult a német ejtőernyős és légideszant fegyvernem fejlődésének stagnálásához. Ugyanakkor a német fasiszták a Szovjetunió megtámadásával olyan nagy erőket voltak kénytelenek állandóan a szovjet—német arcvonalra dobni, hogy jelentősen megnehezült e fegyvernem utánpótlásának megoldása. Ha a második világháború folyamán néha-néha még találkoznunk német légideszant-vállalkozásokkal — amelyekről később még szó esik —, ezek már csak a krétai légideszant-hadművelet utójátékainak tekinthetők.

*Légideszant-csapatok alkalmazása a szovjet—német arcvonalon*⁴⁵

A fasiszta Németország, miután bebiztosítottak vélte magát a nyugati hatalmak támadásával szemben, részben mert legigázta ezeket az országokat, részben mert egy időre veszélytelenné tette őket katonailag, 1941. június 22-én hitszegő módon orvult megtámadta a Szovjetuniót. A német fasiszta hadvezetés azt gondolta, hogy az általa elképzelt határidőn belül végez ezzel a hatalmas — szerinte katonailag erőtlenné — országgal és egy újabb lépést tehet világhatalmi terveinek megvalósításához. Azonban tervük, amely minden reális alapot nélkülözött, hamarosan megtört a szovjet hadsereg kemény, minden nehézséget legyűrő magatartásán, harcosszellemén.

A fasiszta német hadvezetés — mint azt az előbbiekből láttuk — a nyugat-európai hadműveletek terveinél minden

^{43/a} Tippelskirch adatai szerint a németek vesztesége a Balkán-hadjáratban 251 halott, 548 eltűnt és 3901 sebesült volt. Tippelskirch: Geschichte des zweiten Weltkriegs. Bonn, 1956, 161. old.

⁴⁴ Hove i. m. 218. old.

⁴⁵ Cikkünkben a teljesség kedvéért röviden összefoglaljuk a kérdés történetét, részletesebb kifejtését ld. Szagajdak és Ciganok ezredesek cikkében a Had-történelmi Közlemények 1962. 1. számában.

esetben jelentős szerepet szánt a légideszant-csapatoknak. A Szovjetunió elleni terv azonban már nem tulajdonított ilyen jelentőséget e fegyvernem felhasználásának. A hadművelet kezdeti időszakában ugyan egyetlen esetben sor került német légideszant-alegység alkalmazására a szovjet—német arcvonalon is, ez azonban csak gyenge utánpótlás volt a Nyugat-Európában megvalósított vállalkozásoknak. Az 1941. június 25-én bevetett légideszant-alegység, amely azt a feladatot kapta, hogy foglalja el a Berezina folyón átvezető hidat Bogdanovo állomás közelében, csak nagy veszteségek árán tudta teljesíteni feladatát.

A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborúja, mint ismeretes, a fasiszta Németország hitszegő támadása, valamint a szovjet legfelső hadvezetés helytelen helyzetértékelése következtében a Vörös Hadsereg számára kedvezőtlen körülmények között kezdődött. A német légi-erő már a támadás első óráiban érzékeny csapásokat mért a szovjet határvédelmi erőkre és a határ körzetében elhelyezett szovjet légi egységekre. A szovjet légi-erőt ért veszteségek következtében a szovjet hadvezetés nem tudta a szovjet légideszant-csapatokat rendeltetésüknek megfelelően felhasználni. Ehhez hozzájárult az is, hogy ez ideig a második világháborúban nem volt példa a légideszant-csapatok védelmi hadművelet során történő alkalmazására, holott e módszer kidolgozását és a gyakorlatban való megvalósítását a harcselekmények menete megkövetelte.

A Nagy Honvédő Háború első hónapjaiban a szovjet parancsnokság zömmel harcászati jellegű légideszant-egységeket alkalmazott. Ezen csoportok létszáma 5—50 fő között ingadozott. Feladatuk általában arra korlátozódott, hogy akadályozzák az ellenség tevékenységét különböző objektumok rombolásával, vagy a földi csapatokkal együttműködve különleges feladatokat hajtsanak végre. Ezek a kis légideszant-csoportok feladatuk végrehajtása után általában csatlakoztak a partizánegységekhez.

A Vörös Hadsereg 1941/42 telén végrehajtott támadó hadműveletében már jelentékenyebb szerepet kaptak a légideszant egységek, de egészen más jelleggel, mint a védelmi hadműveletek során. A támadó hadműveletekben a légideszant-egységek feladata az volt, hogy szorosan együttműködve a földi csapatokkal, közreműködjenek az ellenséges csoportosítások bekerítésében és megsemmisítésében. A Nyugati Front parancsnoksága például 1942 januárjában a juhnovo—medinyi ellenséges csoportosítás szétzúzásának elősegítése érdekében alkalmazott légideszantot. Bár a rossz időjárás következtében és az arcvonal váltakozó helyzete miatt csak 416 főt vetettek be a tervezett 1300 fő helyett, jelentősége mégis nagy volt a hadművelet

szempontjából, mert a bevetett csoport is állandóan nyugtalanította a német csapatokat. A támadás továbbfejlesztése során 1942 január második felében a Nyugat Front parancsnoksága újabb légideszant bevetését tervezte az ellenség juhново—matjelovói csoportosításának bekerítésére. A deszantállomány két ejtőernyős zászlóalj és egy deszantezred volt, több mint 1600 fő. A légideszant bevetése január 18-án kezdődött és a kedvezőtlen időjárás miatt 22-ig elhúzódott. Ennek következtében a deszant elvesztette rajtaütésszerű jellegét. Közben olyan nehézségek is adódtak, hogy a deszant bevetési körzetében az ellenség jóval erősebbnek bizonyult, mint ahogy azt a felderítés jelezte. Ennek ellenére a légideszant-egység sikeresen oldotta meg feladatát.

Az ejtőernyős csapatok felhasználásának érdekes példájával találkozunk 1942 február közepén Rzsvertől délnyugatra. Ebben a körzetben a német csapatoknak sikerült bekeríteniük a 29. hadseregtörzset és a hadsereg néhány szakcsapatát. A bekerítésben folytatott harc során a szovjet csapatok jelentősen meggyengültek és elégtelenek voltak arra, hogy a bekerítésből kitörjenek. A felsőbb parancsnokság elhatározta, hogy a bekerített szovjet egységek megerősítésére ejtőernyős egységet vet be. A 500 főnyi erősítés segítségével valóban sikerült kitörniük.

A harcászati jellegű légideszant-alegységek bevetésének más formájával találkozunk a szovjet csapatok részéről a Majkop melletti német repülőtér ellen intézett támadás esetében. E vállalkozás célja az volt, hogy gyengítse az ellenséges légierő nyomását Tuapsze irányában és ezzel megkönnyítse a fekete-tengeri hadseregcsoport ellátását a tengeren keresztül. A feladatot azonban csak részben sikerült végrehajtani, mivel a vállalkozást biztosító légierő nem hajtotta tökéletesen végre feladatát, nem fogta le teljesen az ellenség légvédelmi tűzrendszerét és nem adott fénytájékozódási pontokat a vállalkozó csoport számára.

A Nagy Honvédő Háború során a szovjet hadvezetőség több esetben alkalmazott hadműveleti méretű légideszant-csapatokat is, védelmi és támadó hadműveletekben egyaránt. Így például az 5. légideszant-hadtest egységeiből alakított csoportot 1941 október elején vetették be azzal a feladattal, hogy tartóztassa fel azokat az ellenséges erőket, amelyek Orjol felől nyomultak Tula irányába. 1941. október 3-án és 4-én Mcenszk térségében mintegy 6000 főnyi magasabbegységet sikerült földre tenni, amely erők segítségével az arcvonalra érkező más magasabbegységekkel együttműködve sikerült megállítani az ellen-

ség előnyomulását Tula irányában. 1942 januárjában a szovjet parancsnokság a támadó hadművelet során alkalmazott hadműveleti méretű légideszantot. Ekkor a 4. légideszant-hadtest került bevetésre a Nyugati Front támadási sávjában azzal a feladattal, hogy a Front erőivel, valamint a Kalinyini Front balszárnyának csapataival együttműködve semmisítsék meg az ellenség 9. és 4. páncélos hadseregeinek főerőit Vjazmától keletre. A deszant bevetésének előkészítése idején azonban az illetékes parancsnokságok nem voltak eléggé körültekintőek, nem fordítottak gondot az álcázásra, aminek következtében a németek felderítették a deszant gyülekezési területét és légi-csapásokat mértek rá. Ennek ellenére a deszant-magasabbegységnek több mint felét sikerült bevetni, amely erők az ellenség hadtápterületein nyomultak előre és egyesültek az 1. gárda lovashadtest csapataival. 1942. február 18-án a hadtest be nem vetett része újabb feladatot kapott. A terv szerint segíteniük kellett az ellenség juhnovói csoportosítása elleni harcot. A terv végrehajtása során mintegy 7000 főt vetettek be az ellenség hadtápterületén, ahol ez a magasabbegység négy hónapig harcolt. Abban, hogy ez a deszant sem tudta eredeti tervét végrehajtani, olyan tényezők játszottak közre, mint a meglepés elmaradása, mivel a rossz meteorológiai viszonyok miatt a bevetés sokáig elhúzódott. A sikertelenség oka továbbá abban rejlett, hogy egy-egy repülőgépben — a kis befogadóképesség miatt — kevés személy fért el és így az erők szétforgácsolódtak.

Hadműveleti méretű légideszant bevetésére került sor 1943 szeptemberében a Dnyeper folyón való erőszakos átkelés idején is. Szeptember elején a Voronyezi Front parancsnoksága három légideszant-dandárt kapott alárendeltségbe abból a célból, hogy azok felhasználásával erőszakolja ki a folyón való átkelést. A légideszant-dandárokat egy hadtestbe szervezték, amelynek állománya mintegy 10 000 fő volt. A légideszant-magasabbegység azt a feladatot kapta, hogy a bukrini kanyarban mintegy 30 km széles és 15—25 km mély hídfőt foglaljon el a folyó nyugati partján. A bevetés tervszerű végrehajtását azonban az arcvonalon lejátszódó események felborították. A tervezéstől a végrehajtás időpontjáig ugyanis a német parancsnokság a deszant tervezett bevetési körzetében jelentős erőket vont össze, amit a szovjet felderítés idejében nem tudott felderíteni. E tény, valamint a bevetés helytelen tervezése következtében egy egységes légideszant-magasabbegység helyett több mint 35 kisebb-nagyobb csoport kezdte meg tevékenységét az ellenség hadtápterületén. Csak a későbbiek folyamán sikerült ezen kisebb csoportoknak egyesülniük, majd november 12-én az egyesült

csoporthoz azt a feladatot kapta az 52. hadsereg parancsnokától, hogy a partizáncsapatokkal együttműködve foglaljanak el hídfőt a folyó nyugati partján. E feladatot a légideszant nehéz harcok árán teljesítette és harcával végül is hozzájárult ahhoz, hogy a Front csapatai kevesebb veszteséggel kelhessenek át a folyón.

Az elmondottakból látható, hogy a szovjet hadvezetőség a Nagy Honvédő Háború folyamán több esetben alkalmazott harcászati és hadműveleti légideszantot — váltakozó sikerrel. Sikeresebb volt a szovjet légideszant egységek felhasználása az ázsiai hadszíntéren a japán Kvantung-hadsereg ellen, amire a későbbiek folyamán még visszatérünk. Felvetődik azonban a kérdés: mi a magyarázata annak, hogy bár a két világháború között a világon a legfejlettebb légideszant-egységei, magassabbegységei a Szovjetunióknak voltak, mégis a szovjet hadvezetés a Nagy Honvédő Háborúban viszonylag korlátozott méretekben alkalmazta őket. Ennek több oka volt.

Már utaltunk arra, hogy a német fasiszták támadása a Szovjetunió ellen a Vörös Hadsereg számára igen kedvezőtlen körülmények között kezdődött. Ez a tény a szovjet hadvezetőséget arra kényszerítette, hogy a légideszant-csapatokat ne rendeltetésüknek megfelelően, hanem az arcvonalon a többi fegyvernemmel együtt vesse be. Ez viszont azt eredményezte, hogy az eredetileg légideszant-feladatokra kiképzett állomány nagy veszteségeket szenvedett és az időközben e fegyvernemhez érkezett fiatalabb állomány minőség tekintetében jóval gyengébb volt az eredetileg erre a feladatra kiképzett csapatok állományánál.

A német fasiszták váratlan támadása a támaszpontjaikon levő repülőgépek ellen elsősorban azokat a nehéz gépeket sújtotta, amelyeknek kivonása a légicsapás alól nehezebb volt, mint a könnyebb, mozgékonyabb gépeké. A bombázógépekből ideiglenesen átalakított deszant-szállítógépek nem feleltek meg a követelményeknek és felhasználásuk csak sükségszerű volt. Ide tartozik továbbá az, hogy ezeknek a gépeknek a személyzete nem volt kiképezve légideszant szállítására és kidobására s ez szintén nagyban hátráltatta e fegyvernem rendeltetészerű felhasználását.

Nem volt megnyugtatóan megoldva a légideszant-csapatok harcának megfelelő szervezése sem. A légideszant-egységek harcát például nem az a törzs szervezte, amelynek érdekében a légideszant-csapatok bevetésre kerültek. A légideszantok harcát a légideszant-csapatok csoportfőnöksége tervezte, amely nem tudta megfelelően követni az arcvonalon lejátszódó, szinte

napról napra változó helyzetet, így több esetben a kidolgozott terv a végrehajtás kezdetére már nem volt megfelelő. Bonyolította a helyzetet továbbá az a tény, hogy a légideszant-csapatok csoportfőnöksége nem rendelkezett azzal a légierővel, amellyel a feladatot végre kellett hajtani.

A Nagy Honvédő Háború kezdetéig nem voltak kidolgozva a légideszant-egységek felhasználásának olyan formái, mint amilyenek a háború első időszakában az események során felvetődtek: a légideszant-csapatok felhasználása védelmi hadműveletben, bekerített egységek megerősítésére stb.

Mindezek a tényezők és okok idézték elő tehát azt a helyzetet, hogy a szovjet hadvezetés viszonylag csak korlátozott mértékben és váltakozó sikerrel alkalmazta a légideszant-csapatokat a Nagy Honvédő Háború folyamán. A szovjet hadvezetés azonban igen gyorsan levonta a megfelelő következtetéseket és a Nagy Honvédő Háború befejező időszakában már jelentős eredményeket érték el a japán hadsereg ellen vívott harcokban.

A szovjet légideszant-egységek felhasználásáról szólva ugyanakkor nem mehetünk el szó nélkül emellett, hogy a Nagy Honvédő Háború folyamán kisebb-nagyobb csoportokban bevetésre kerültek szovjet légideszantok mint partizáncsoportok a Szovjetunió különböző területein. Ezenkívül nagy segítséget nyújtott a szovjet hadvezetés más nemzetiségű hazafiaknak is a partizánmozgalom kifejllesztéséhez és megerősítéséhez, akik harcolni akartak a német fasiszmus ellen. Csak akkor kapunk teljes képet a szovjet légideszant-egységek felhasználásáról, ha azon egységek, magasabbegységek tevékenységéhez, amelyek közvetlenül az arcvonalon folyó harcot segítették elő, hozzávesszük azokat a nagyszerű tetteket is, amelyeket e fegyvernem állománya az ellenállási mozgalom, a partizánmozgalom támogatása érdekében hajtott végre.

A légideszant-egységek alkalmazása a nyugati hatalmak észak-afrikai, szicíliai és normandiai partraszálló hadműveletében és a hadműveletek további menetében

A légideszant-csapatok, amelyeknek felhasználása a különböző hadműveletekben mind a német, mind a szovjet hadvezetés részéről eredményesnek bizonyult, további fejlődést értek el a nyugati hatalmak nyugat-európai hadműveletei során. A nyugati hatalmak, értékelve e fegyvernem eredményeit, a negyvenes évek elején nagy méretekben hozzáálltak saját légideszant-csapatok megszervezéséhez és fejlesztéséhez. E fegyver-

nem megszervezésében és kiképzésében azokra a tapasztalatokra támaszkodtak, amelyeket a szovjet és a német légideszant csapatok adtak a két világháború között és a háború folyamán.

A nyugati hatalmak — mindenekelőtt Anglia és az Észak-Amerikai Egyesült Államok — haderejének ezt az új fegyvernemét első ízben az észak-afrikai hadszíntéren vetették be. Miután az angol csapatok 1942 novemberében megkezdték támadásukat Egyiptomban a német—olasz csapatok ellen, ezzel egy időben megkezdődött az angol—amerikai csapatok partraszállása is Francia Észak-Afrikában. E hadművelet célja az volt, hogy a német—olasz csapatokat véglegesen kiszorítsák Észak-Afrikából. A partraszállás tervezésekor az angol—amerikai parancsnokság a tengeri deszantok mellett jelentős légideszant-egységek bevetését is számításba vette. A légideszant-egységek feladatául azt jelölték meg, hogy amíg a tengeri deszant-egységek Algír, Oran és Casablanca kikötőiben partra szállnak, a légideszant-csapatok mélyen az ellenség mögöttes területén elfoglalják a fontosabb repülőtereket és más objektumokat, amellyel megbénítják a német—olasz csapatok tervszerű tevékenységét. A hadművelet megindulása után az a néhány ejtőernyős zászlóalj, amely bevetésre került, két igen fontos repülőteret foglalt el Marokkó területén.⁴⁶ Ez a hadművelet, amely végeredményben a német—olasz csapatok Észak-Afrikából való kiűzésével végződött, még csak kísérletül szolgált a nyugati hatalmak légideszant-csapatainak felhasználására.

Az észak-afrikai hadművelet befejezése után az amerikai—angol parancsnokság, az Olaszország elleni hadműveletet tervezve, következő lépésként Szicília elfoglalását tűzte ki célul. A sziget elfoglalását a 15. szövetséges hadseregcsoport (a 8. angol és a 7. amerikai hádsereg) kapta feladatul. A partra szálló hadművelet kezdetén az amerikai—angol parancsnokság két légideszant-hadosztály bevetését tervezte az angol, illetve az amerikai hadseregek partraszállási sávjában. E hadosztályok feladata az volt, hogy fontos terepszakaszokat, objektumokat elfoglalva akadályozzák meg, hogy a németek és az olaszok a partraszállás körzetébe erősítéseket vonjanak előre.

A partra szálló hadművelet 1943. július 10-én kezdődött. A légideszant-csapatok azonban ebben a hadműveletben nem tudták feladataikat terv szerint megoldani. Az amerikai légideszant-hadosztály például, amelynek Gela körzetében kellett volna földet érnie, lényegében a sziget egész déli részén szóródott szét, az angol légideszant-hadosztály pedig a bevetése

⁴⁶ Platonov i. m. 317. old.

idején nagy veszteségeket szenvedett. Az angol hadosztályt szállító 113 vitorlázó gépből Siracuza körzetében — amely a hadosztály bevetési körzete volt — csak 12 gép landolt sikeresen, mintegy 50 gép a tengerbe zuhant, a többi pedig sérülten ért földet a sziget különböző helyein.⁴⁷ Mindenesetre amellet, hogy a légideszant-csapatok ilyen körülmények között is hozzájárultak a hadművelet sikeréhez, az amerikai—angol hadvezetőség nagy tapasztalatokra tett szert a légideszant-csapatok további felkészítésére és alkalmazására.

A szicíliai hadművelettel kapcsolatban érdekes megjegyezni, hogy az ott bevetett angol légideszant-csapatokkal szemben a német hadvezetőség Catania körzetében szintén az 1. ejtőernyős hadosztályát alkalmazta.⁴⁸ A második világháború idején ezúttal először kerültek szembe ejtőernyősök ejtőernyősökkel. Hove ezt a műveletet ejtőernyős ellencsapásnak nevezi. Ez a tény mindenesetre az ejtőernyősök harcászati alkalmazására igen érdekes példa.

Az amerikai—angol csapatok 1944. évi nyugat-európai hadjárata, amely az 1944. június 6-i normandiai partraszállással kezdődött, tovább gazdagította a légideszant-csapatok harcászati és hadműveleti alkalmazásának elveit. E hadjárat szinte minden egyes hadműveletében széles körben alkalmazásra kerültek légideszant-csapatok.

A normandiai partra szálló hadművelet előkészítése, amely az eddigi háborúk legnagyobb partra szálló hadművelete volt, 1943 decemberében kezdődött meg. Az 1944 februárjában jóváhagyott hadműveleti terv (Overlord) szerint a partra szálló hadművelet során tengeri és légideszantokat kellett partra tenni a Szajna-öböl partján a Vay-öböltől az Orne folyó torkolatáig húzódó szakaszon. A partra tett erőknek 80 km szélességben és 15 km mélységben hídfőket kellett létesíteniük és el kellett foglalniuk Cotentin-félszigetet Cherbourg kikötőjével együtt, majd a hadművelet 20. napján ki kellett jutniok Avranches, Domfront és Falaise vonaláig.

A partraszállás területét két zónára osztották. A nyugati zónában az amerikai, a keletiben az angol csapatoknak kellett partra szállniuk. A tengeri deszant csapatok partraszállásával egy időben az amerikai—angol főparancsnokság három légideszant-hadosztály bevetését tervezte. A légideszant-hadosztályok bevetését a létesítendő hídfők szárnyain 10—20 km mélységben tervezték, 4—5 órával a partraszállás megkezdése előtt. Az

⁴⁷ Uo. 252. old.

⁴⁸ Gavin i. m. 27. old. Hove csak egy ejtőernyős ezredről tesz említést, ami valószínűbb, mint Gavin adata.

amerikai légideszant-hadosztályok bevetési helyét Carentan Észak térségében, az angol légideszant-hadosztály bevetési helyét pedig Caen Északkelet területén jelölték ki.⁴⁹ A légideszant-csapatok feladata az volt, hogy fontos csomópontokat, átkelőhelyeket és más objektumokat foglaljanak el és így akadályozzák meg a német erők előrevonását a partraszállás helyére. Ezenkívül a légideszant-csapatok feladatuk kapták, hogy a lehetőségekhez képest rombolják a németek partvédelmi berendezéseit is.⁵⁰

A légideszant-csapatok parancsnokai a személyi állományt alaposan előkészítették feladataik végrehajtására. A szicíliai és az olaszországi tapasztalatok alapján mindenekelőtt arra fordították a figyelmet, hogy a deszant-harcosok még az élelmiszerjavadalmazásuk terhére is a lehető legnagyobb mennyiségű fegyvert és lőszerrel vigyenek magukkal. Szükségesnek látszott ugyanakkor, hogy a deszant-harcosokat megfelelő mértékben ellássák páncélelhárító eszközökkel is, mivel közvetlenül a földreérés után a páncélosok jelentették a legnagyobb veszélyt. Ugyancsak a fenti tapasztalatok alapján minden alegységet, szinte minden embert terepasztalon ismertettek meg a bevetési körzet földrajzi viszonyaival, az ott levő objektumok elhelyezésével és jellegével. A bevetés utáni álcázás érdekében az egymás közötti jelzést csak hangok használatára korlátozták. Nagy figyelmet szenteltek továbbá az ejtőernyősöknek ismeretlen terepen, sötétben történő gyülekezésére.⁵¹ Az előkészületek biztosították, hogy a légideszant-csapatok többé-kevésbé eredményesen oldhatták meg feladatukat.

1944. július 6-ra virradó éjjel a tengeri deszant még úton volt a csatornán, amikor a szövetséges légierő az első tömeges csapásokat mérte a németek partvédelmi erősítéseire és állásaira, éjjel egy és két óra között pedig sor került a légideszant-egységek első lépcsőinek bevetésére. Ebben a műveletben amerikai részről 1662 db harci és 512 vitorlázó gép, az angolok részéről pedig 733 harci és 335 vitorlázó gép vett részt.

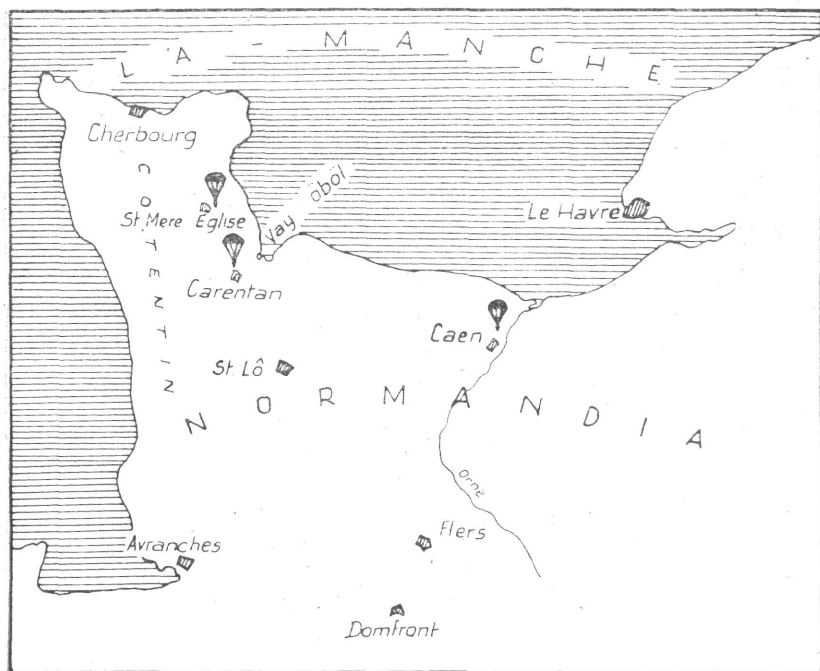
A 82. amerikai légideszant-hadosztály Ste Mere Église térségében szállt le mintegy 3×12 km-es területen. A német csapatok ellenállása kis létszámukból fakadóan igen gyenge volt. Ennek eredményeképpen a légideszant-csapatok rövid időn belül elfoglalták és meg is tartották a helységet a tengeri deszanttal történő egyesülésig. A Merderet folyón át vezető hidat azonban nem tudták elfoglalni, mivel az e célra kijelölt csoport

⁴⁹ Platonov i. m. 645. old.

⁵⁰ Gavin i. m. 47. old.

⁵¹ Uo. 51. old.

nem a megadott körzetben ért földet, szétszóródott s nagy veszteségeket szenvedett. A hadosztály feladatának végrehajtása után még egy hónapig harcolt együtt a földi csapatokkal. A bevetésétől eltelt idő alatt a hadosztály jelentős veszteséget szenvedett, elvesztette állományának mintegy 57⁰/₀-át.⁵²

7. sz. vázlat

Amerikai—angol légideszantok a normandiai partraszálláskor

A 101. amerikai légideszant-hadosztály Carentan Észak területén került bevetésre mintegy 25×40 km-es területen. Annak ellenére, hogy a hadosztály a leszállás idején fegyvereinek több mint felét elvesztette, teljesíteni tudta az eléje tűzött feladatokat. Sikerült megkapaszkodniuk egy sor terepszakaszon és elfoglalták a Douve folyó átjáróját, amelyet szintén megtartottak a tengeri deszanttal történt egyesülésig. Érdekes megjeg-

⁵² Uo. 64. old.

gyezni, hogy ez az amerikai légideszant-hadosztály a bevetés után a 6. német ejtőernyős ezreddel került szembe, amelyet a németek kénytelenek voltak az arcvonalon és nem rendeltetésüknek megfelelően felhasználni. A hadosztály közvetlen feladatának végrehajtása után még három hétig maradt az arcvonalon és elfoglalta Carentan városát, amivel megteremtette az 5. és 7. amerikai hadtest egyesülésének lehetőségét.

A 6. angol légideszant-hadosztály az eredeti terv szerint Caen Északkelet térségében került bevetésre. A hadosztály, bár az eredetileg kijelölt körzetben ért földet, a bevetésben mutatkozó szervezetlenség következtében csak nehezen tudta megszervezni a harcot. Egy sor esetben a gyülekezési körzetekben csak 12—15 embert jött össze, ami a hadosztály erőinek szétforgácsolódásához vezetett. Nehezítette a hadosztály helyzetét továbbá, hogy több esetben saját bombázó gépeik csapásai alá került, ami igen jelentősen megnövelte veszteségét. Ennek ellenére, mivel a németek ellenállása ebben a körzetben is meglehetősen gyenge volt, a hadosztály csapatai alapvető feladataikat végre tudták hajtani: elfoglalták az Orne folyón át vezetők hidat, megsemmisítették a német partvédők útegeket Meruille közelében és felrobbantották a Dives folyón átvezető hidat s ezzel akadályozták a német tartalékok előrevonását. Ez a hadosztály is a közvetlen feladat végrehajtása után mint földi egység harcolt tovább és az angol csapatok előőrsé volt egészen augusztus 26-ig. E feladatok végrehajtásával a nyugati hadszíntéren befejeződött a szövetséges légideszant-csapatok alkalmazásának első szakasza.

A légideszant csapatok következő nagyméretű alkalmazására a szövetségesek hollandiai támadó hadműveletében (1944. szeptember 17. és 26.) került sor. A szövetséges csapatok 1944 nyarán kiszorítva a német csapatokat Franciaország középső és déli részéről, valamint Belgiumból, elérték a fasiszta Németország határát. A szövetséges csapatok előtt az a feladat állt, hogy áttörve a Siegfried-vonalat, Németország területére vigyék át a harccselekményeket. E nagyarányú erőfeszítést követelő feladatra azonban a szövetséges csapatok vezérkarának nem volt egyöntetűen elfogadott terve. Ennek hiányában az erők koncentrációja helyett — amit egy ilyen feladat végrehajtása megkövetelt volna — szétforgácsolt erőkkel indítottak támadást a Siegfried-vonal ellen, ami eredménytelenségre volt kárhozható. A szövetséges főparancsnokság ezért elhatározta egy támadó hadművelet végrehajtását Hollandia területén, aminek fő célkitűzése az volt, hogy a Siegfried-vonalat északról megkerülve

jussanak Németország területére. E hadművelet végrehajtását ugyanakkor szükségessé tette az is, hogy a szövetséges csapatok ellátása igen rossz volt, és ezen csak a hadművelet sikere segíthetett. Ugyanis a fasiszta német csapatok ebben az időben még mindig jelentős kikötőket tartottak kezükben s ezért a szövetséges csapatok utánpótlása komoly mértékben akadozott. Az 1. amerikai hadsereg hadianyag- és élelemkészlete például 1944. szeptember 1-én mindössze 4,4 napra volt elegendő, de ez a mennyiség is a rossz utánpótlás következtében szeptember 8-ra már 0,7 napi ellátmányra zsugorodott. Szeptember 11-én és 12-én pedig az amerikai parancsnokság már kénytelen volt hozzáfogni a zsákmányolt német élelem és hadianyag felhasználásához. A 3. amerikai hadsereg ellátása még rosszabb volt, és nem volt semmiben jobb az angol hadseregek ellátási helyzete sem.⁵³ Ez a helyzet azért állhatott elő, mert a szövetségesek által ez ideig elfoglalt és létesített kikötők kis befogadóképessége lehetetlenné tette az utánpótlás zökkenőmentes ellátását. Ahhoz tehát, hogy a szövetséges csapatok tovább tudják folytatni támadó hadműveleteiket, szükségessé vált, hogy megszerzzék azokat a kikötőket, amelyek a németek még mindig a kezükben tartottak. A Hollandiában tervezett hadművelet sikeres kimenetele ezt a feladatot megoldotta volna. E hadművelet ugyanakkor biztosította volna azt is, hogy az Észak-Franciaország, valamint a Hollandia nyugati részén levő német erőket elvágják utánpótlásuktól, hogy könnyebbé tegyék felszámolásukat.

A hadművelet megvívására a 2. angol hadsereg (állománya nyolc hadosztály, ezen belül három páncélos) kapott parancsot. A hadművelet támogatása érdekében a szövetséges parancsnokság elhatározta az 1. szövetséges légideszant-hadsereg a (82. és a 101. amerikai, az 1. angol légideszant-hadosztály, valamint a lengyel ejtőernyős dandár) bevetését.

A hollandiai támadó hadművelet iránya Turnhout körzetéből kiindulva: Eindhoven, Nijmegen, Arnhem volt, majd ki kellett jutnia az Ijsel-tóhoz. A támadási iránynak megfelelően a szövetséges főparancsnokság a 101. amerikai légideszant-hadosztály bevetési körzetét Eindhoven, a 82. amerikai légideszant-hadosztály bevetési körzetét Nijmegen, az angol hadosztály, valamint a lengyel dandár bevetési körzetét Arnhem területén jelölte ki. A légideszant-csapatok feladatát a szövetséges főparancsnokság abban jelölte meg, hogy foglalja el és tartsa meg

⁵³ Uo. 71—72. old.

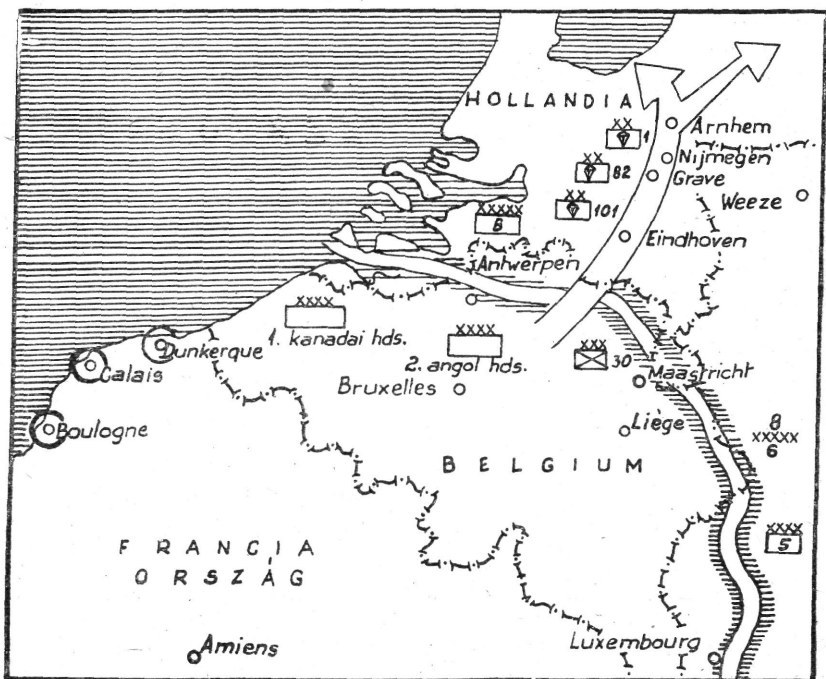
az átjárókat azokon a folyókon és csatornákon, amelyek a 2. angol hadsereg támadási sávjában Eindhoven-től Arnhemig terjedő területen vannak.

A légideszant-csapatok feladatainak meghatározása után megkezdődött a csapatok felkészítése. A csapatok összpontosítási körzetében, Anglia területén megkezdődött a csapatok szállításának tervezése. Egy egész légideszant-hadsereg átdobásának megtervezése, a szükséges szállítóeszközök összpontosítása komoly erőfeszítést igényelt. Meg kellett határozni az egyes lépcsők indulási rendjét, valamint összehangolni a repülés útvonalát a légierő többi egységének tevékenységével, hogy azok ne zavarják a deszantot szállító légierő útvonalát. Ezt a szállító légierő nagy mennyisége tette szükségessé. A szállító eszközök nagy számáról képet kapunk, ha tudjuk például, hogy a légideszant-hadsereg első lépcsőjének szállításához 1049 repülőgépre és 478 különböző típusú vitorlázó gépre volt szükség.⁵⁴ A légideszant hadművelet előkészítéséhez tartozott továbbá, hogy fel kellett mérni a csapatok alkalmazási körzetében elhelyezett német légvédelmi ütegek elhelyezését és tűzhatásuk körzeteit. Meg kellett továbbá határozni olyan objektumok elfoglalásának sorrendjét, melyek befolyással lehettek a hadművelet sikeres kimenetelére. E kérdés eldöntésénél a szövetséges főparancsnokság meghallgatta a helyi ismeretekkel rendelkező holland tisztek véleményét. Ezenfelül minden egyes hadosztályhoz beosztották a holland hadsereg egy-egy tisztjét. Ki kellett jelölni továbbá azokat a körzeteket, amelyekre az utánpótlást szállító légierő a terhét kirakhatta. A légideszant-hadsereg légi úton történő ellátásának megoldása alapos, tervszerű munkát követelt. E feladat nagyságáról képet ad, ha számításba vesszük, hogy az amerikai hadosztályok napi ellátása (hadianyagban és élelemben) 264 tonna volt. Ez a feladat a legtökéletesebb együttműködést követelte meg a légierő és harcoló hadosztályok törzse között. Az ellátás nehézségét csak fokozta az a tény, hogy mindezt az ellenséges légierő és légvédelmi tüzérség aktív behatása közben kellett megoldani.

Külön feladatot jelentett a légideszant-hadművelet légi támogatása. E feladat végrehajtása során a szövetséges légierőnek meg kellett semmisítenie azokat a repülőtereket, amelyekről a felszálló német légierő közvetlenül veszélyeztette volna a légideszant-hadművelet sikerét. A légierőnek állandóan biztosítani kellett továbbá a csapatokat szállító gépeket. Mindezek

⁵⁴ Uo. 75. old.

után a légierőnek közvetlen támogatást kellett nyújtania a földön vívott harc során, valamint biztosítania kellett az ellátást végző repülőgépek zavartalan repülését. E feladat megoldása azt jelentette, hogy pl. a hadművelet első napján a légideszant harci területei fölött a levegőben tartózkodott 1113 bombázó,

8. sz. vázlat

Légideszantok alkalmazása a szövetségesek részéről a hollandiai hadjárat során

1240 vadász, ezenkívül 1600 szállító repülőgép és több száz vi-torlázó gép.⁵⁵

A hadművelet előkészítése után a 2. angol hadsereg 1944. szeptember 17-én kezdte meg a támadást. A támadás megindulásának napján került sor a légideszant hadosztályok bevetésére is.

⁵⁵ Uo. 84. old.

A 101. amerikai légideszant hadosztály, amely Eindhoven körzetében került bevetésre, tervszerűen kezdte meg tevékenységét. A német erők viszonylag gyenge ellenállása következtében feladatát kisebb hiányosságokkal teljesíteni tudta. A feladat sikeres teljesítéséhez hozzájárult továbbá, az, hogy a csapatok kidobása egy-két esettől eltekintve — pontosan a megadott körzetben történt, így az egyes zászlóaljok alig egy órával a földreérés után már megkezdhatték előnyomulásukat a kijelölt objektum elfoglalására. Másnap reggel az Eindhoven elfoglalására kijelölt ezred a város előterében váratlanul erős ellenállásra talált. Súlyos harcokban csak a nap második felére sikerült a várost elfoglalnia. Még ugyanezen a napon a légideszant-hadosztály egyes egységei egyesültek az arcból támadó angol erőkkel és velük együtt folytatták a harcot. E hadosztály harcát az arcból támadó csapatokkal történő egyesülésig eredményesen támogatták a szövetséges repülőgépek, amelyek a közvetlen támogatáson túl biztosították a hadosztály ellátását is.

A 82. amerikai légideszant hadosztály, amelynek az volt a feladata, hogy foglalja el a Grave és a Nijmegen-i hidakat és vegye birtokába a Nijmegentől délkeletre levő Groesbeek magaslatot, szintén az eredeti tervnek megfelelően került bevetésre. Talán érdekes lesz megnézni, hogy milyen eszközökkel és milyen csoportosításban került bevetésre ez a hadosztály.

A hadosztály állománya és szállítóeszközei a bevetés napján⁵⁶

Csapatok és alegységek	Rep. gép	Vit. gép	Szem. áll.
Ho. törzs és tö. szd.	7	12	15
Ho. tü. törzs	3	2	72
Ho. hir. szd.	2	8	51
Ho. feld. szakasz	—	6	29
80. pc. elh. üteg	—	22	79
377. lé. desz. eü. z.	22	—	388
376. eje. táb. tü. ü.	48	—	564
504. eje. löv. e.	137	—	2016
505. eje. löv. e.	126	—	2151
508. eje. löv. e.	140	—	1922
325. vit. löv. e.	2	—	40
Összesen:	482	50	7477

⁵⁶ Uo. 95. old.

A hadosztály tehát ezekkel az erőkkal és eszközökkel kezdte meg feladatának végrehajtását. Hasonlóan a 101. légideszant-hadosztály bevetéséhez, a 82. hadosztály bevetése is sikeres volt. A németek a bevetési körzetekben mindenütt gyenge ellenállást tanúsítottak. A légideszant-csapatok a harctevékenységük első huszonnégy órájában lényegében csak a kisebb helyőrségekkel és a rendőrségi erőkkal kerültek szembe. A németek gyenge erejét és a terület felett gyakorolt laza ellenőrzését érzékelteti Gavin, aki a 82. légideszant-hadosztály tevékenységéről írva elmondja, hogy a hadosztály bevetése után mintegy négy napig szabadon telefonálhattak a környező városokba és kikérdezhették a polgári lakosságot afelől, hogy a németek körében milyen benyomást váltott ki az ő földreérésük. Sőt, a polgári telefonhálózaton érdeklődtek meg azt is, hogy milyen sikerrel ment végbe a 101. és az 1. légideszant-hadosztály bevetése. A helyzet annyira komikus volt ebben a vonatkozásában, hogy a katonák tréfálkozva beszéltek arról, hogy telefonálni kellene Hitlernek Berlinbe. Az adott helyzetből következett, hogy a hadosztály csak néhány helyen talált erősebb ellenállásra a németek részéről és így feladatát szintén kevés kivétellel teljesíteni tudta. A hadosztály a bevetése után negyedik napon szintén egyesült az arcból támadó angol erőkkal, és harcával hozzájárult ahhoz, hogy az angol csapatok előtt szabaddá váljon az út Arnhem felé, ahol az 1. angol légideszant-hadosztály vívott súlyos harcot a német erőkkal.

A 82. légideszant-hadosztály harcával kapcsolatban ki kell térni egy érdekes eseményre a hadosztály-tüzérség alkalmazását illetően. Az eddigi légideszant-hadműveletekben ugyanis a tüzérséget minden esetben vitorlázó gépeken juttatták el a bevetés területére. Ebben a hadműveletben viszont, mivel a szállítóeszköz csak korlátozott méretekben áll rendelkezésre, a tüzérséget is ejtőernyő segítségével juttatták le a földre. Így a tüzérséget már a hadművelet első napján földre lehetett tenni s ezzel nagyon megkönnyítették a földi erők harcát, mivel az első nap a németek részéről nagyobb ellenállás nem volt, a kisebb erőkkel szemben pedig a tüzérség hatásosan tudott operálni.

Az 1. angol légideszant-hadosztály, amelynek az volt a feladata, hogy Arnhem városában elfoglalja az Alsó-Rajnában levő hidakat, szintén az eredeti tervnek megfelelően került bevetésre. A hadosztály azonban már a bevetés idején a német csapatok erős ellenállásába ütközött. A hadosztály zászlóaljai közül csak egynek sikerült behatolni a városba és elfoglalni a fő híd egyik feljáróját. A többi zászlóaljaknak a város felé történő előre-

mozgását a németek megállították és így a városban levő angol zászlóaljat is sikerült elszigetelniük. A bevetés utáni harmadik-negyedik napon a német csapatok ellenállása annyira megerősödött, hogy a lengyel ejtőernyős dandár bevetését az eredeti helyen nem tudták végrehajtani. Nehezítette a hadosztály helyzetét továbbá, hogy a németek intenzív légvédelmi tüze következtében megnehezült a hadosztály ellátása. A bevetés utáni második napon pl. a ledobott 144 tonnányi utánpótlásból a csapatok mindössze 30%-ot tudtak összeszedni, míg a következő napon ledobott mintegy 439 tonnányi utánpótlásból semmi nem jutott a hadosztály csapatainak kezére. Ilyen körülmények között a hadosztály egységei nem is tudták teljesíteni az eléjük tűzött feladatokat. A hadosztály tevékenységének sikertelenségéhez több tényező is hozzájárult. Elsősorban az, hogy a bevetés helyét igen messze határozták meg a feladat végrehajtásának helyétől, ami azt eredményezte, hogy a kirakás helyének biztosítására jelentős erőket kellett visszahagyni s ez az erők szétforgácsolódásához vezetett. Nem volt eléggé határozott törekvés a földretett csapatokban sem arra, hogy a megszabott feladatot mindenáron teljesítsék. Igen nagymértékben akadályozta a sikeres tevékenységet az ellátás szervezetlensége, illetve az, hogy a hadosztály-törzs és a szállító légierő között nem volt meg a megfelelő kapcsolat. Végül, de nem utolsósorban a hadosztály eredménytelen tevékenységéhez hozzájárult az is, hogy jóformán semmi segítséget nem kapott az arcból támadó csapatok részéről.

Az 1. angol légideszant-hadosztály sorsát lényegében azonban az döntötte el, hogy az angol felderítés nem szerzett tudomást arról a német páncélos hadtestről, melyet nemrég szerveztek meg és irányítottak erre a területre. Így a légideszant-hadosztályt szinte e páncélos hadtest kellős közepébe dobták le.⁵⁷ Ez a tény megmagyarázza a heves német ellenállás erejét, s az 1. angol légideszant-hadosztály súlyos veszteségeit. A hadosztály e harcokban 7605 halottat, sebesültet vagy hadifoglyot vesztett, valamint a teljes felszerelését, s mindössze 1741 ember menekült meg a haláltól vagy a fogságtól. E számokhoz még hozzá kell tenni 422 vitorlázó gép vezetőt is. A németek veszteségét 5000—7000 fő halottra és sebesültre, s hatvan páncélosra becsülik.⁵⁸

A szövetségesek Hollandiában végrehajtott támadó hadműveletében a légideszant hadsereg harcát értékelve, végered-

⁵⁷ Ingersoll, Ralph: Szigorúan titkos. Bp. Zrínyi K. 1957. 260—261. old.

⁵⁸ Rocolle i. m. 2. köt. 158—159. old.

ményben rá kell mutatni, hogy az angol légideszant-hadosztály harcától eltekintve, sikeres volt. A 101. és 82. amerikai légideszant-hadosztályok teljesítették az eléjük tűzött feladatokat és konkrét segítséget nyújtottak a földi csapatoknak feladataik teljesítéséhez. A sikert olyan tényezők biztosították, mint a hadművelet minden irányú, a legapróbb részletekig menő kidolgozása, a részt vevő alegységek és egységek alapos felkészítése és nem utolsósorban az, hogy minden eszköz felett, amely a hadművelet előkészítéséhez és végrehajtásához szükséges volt, az 1. szövetséges légideszant-hadsereg parancsnoksága rendelkezett.

Bár a hollandiai támadó hadművelet elősegítése érdekében alkalmazott légideszant-csapatok harca többségében sikeres volt, a hadművelet a maga egészében mégsem érte el célját. A szeptember 17-én megindított hadművelet már 20-án Nijmegen körzetében elakadt. Ennek következtében szeptember 27-én az angol csapatok a Rajna alsó folyásánál védelembe mentek át. Az angol csapatok támadása Hollandiában ezzel befejeződött. A hadművelet nem érte el a kitűzött célt. Nem tudták a németeket kiűzni Hollandiából és nem sikerült a Siegfried-vonal megkerülése sem. Ezzel 1944 végéig a nyugat-európai hadszíntér északi szárnyán a hadműveletek lényegében megszűntek.

A nyugat-európai arcvonal viszonylagos csendességét a német csapatok 1944 decemberében az Ardenneknben indított támadása szakította félbe. A német parancsnokság ettől a támadástól azt remélte, hogy visszaveti és súlyos veszteségeket okoz a szövetséges csapatoknak, s ezzel egy időre semlegesíti őket és minden rendelkezésre álló erőt a győztesen előnyomuló szovjet hadsereg ellen tud bevetni. Az Ardenneknben indított támadás az első időben sikeresen haladt előre és súlyos helyzetbe sodorta az amerikai—angol csapatokat. A németek e hadműveletben nagy szerepet szántak egy diverziós ejtőernyős egységnek, melyet Otto Skorzeny, a Mussolinit kiszabadító osztag volt parancsnoka vezetett. Ezt a diverziós csoportot gondosan előkészítették, szákmányolt amerikai felszereléssel látták el, s tagjait angolul tudó emberekből válogatták. Figyelmük még arra is kiterjedt, hogy bevetésük előtt hadifogolytáborokba irányították őket, hogy felfrissítsék nyelvtudásukat és elsajátíthassák az amerikai katonák szokásait. A ravaszul kiagyalt terv azonban lényegében nem sikerült, mert hamar felfedezték és felszámolták az amerikai egységek közé keveredő diverzánsokat. Az egy zászlóalj erejű „specialista” egység sovány mérleget mutatott, mindössze 40 járművet tett használhatatlanná és 29 foglyot ejtett.⁵⁹

⁵⁹ Uo. 1. köt. 122. old.

A szövetségesek elhárító harcaiban találkozunk újra a 101. és a 82. amerikai légideszant-hadosztályok tevékenységével, amelyeket az amerikai parancsnokság mint utolsó tartalékot használt fel a német csapatok támadásának megállítására. A 101. légideszant-hadosztály bevetésére Bastogne, a 82. légideszant-hadosztály bevetésére St. Vith térségében került sor. De ezekben a harcokban a légideszant-hadosztályokat nem a rendeltetésüknek megfelelően, hanem mint földi csapatokat használta fel az amerikai parancsnokság.⁶⁰

Ismeretes, hogy az amerikai—angol csapatokat szorongatott helyzetükből az a nagyarányú offenzíva emelte ki, amelyet a szovjet hadsereg a Visztula—Odera vonaláról Churchill személyes kérésére indított meg 1945 január második felében. A szovjet hadseregnek ez a nagyarányú hadművelete ugyanakkor lehetővé tette, hogy a szövetséges csapatok 1945 februárjában újabb támadó hadműveletet hajtsanak végre, amelynek eredményeképpen március hónapra az amerikai—angol csapatok elérték a Rajna folyót. A szovjet hadsereg ugyanezen idő alatt befejezte a Visztula—Odera-i hadműveletet és felkészült a berlini hadművelet megvívására.

A szovjet hadsereg győzedelmes előrenyomulása, amelynek következtében a fasiszta Németország napjai meg voltak számlálva, arra kényszerítette a német hadvezetőséget, hogy újabb erőket vonjon el a nyugati arcvonalról, tovább könnyítette a szövetséges csapatok hadászati, hadműveleti helyzetét. Ez viszont lehetővé tette, hogy a szövetséges főparancsnokság március hónapban újabb nagyarányú hadműveletet készítsen elő és valósítson meg.

A hadműveletet, amelynek az volt a célja, hogy a német „B” hadseregcsoportot bekerítsék a Ruhr-vidéken, a 21. és 12. szövetséges hadseregcsoportok vívták meg. A főcsapást a 21. hadseregcsoport mérte (a 9. amerikai és a 2. angol hadsereg). E hadseregcsoport tevékenységének támogatására a szövetséges főparancsnokság elhatározta, hogy a 18. légideszant hadtest erőit felhasználva, légideszantot alkalmaz. Ez a légideszant hadművellet szervezését tekintve a legbonyolultabb és egyben a második világháború utolsó nagy tömegű légideszant hadművelete volt. E légideszant-hadművelet megvalósítása során több ezer vadászgépet alkalmaztak támogatóként, ugyancsak ezekben határozható meg a szállítógépek száma is. A deszant-hadművelet idején Anglia, Belgium és Észak-Franciaország majdnem valamennyi repülőterét igénybe vették. A hadművelet kulminációs

⁶⁰ Ingersoll i. m. 303. old.

időszakában több mint 5000 vadász és 3000 bombázó gép támogatta az 1595 szállító és 1347 vitorlázógép tevékenységét⁶¹

A 18. szövetséges légideszant-hadtest állományába a 6. angol és a 17. amerikai légideszant-hadosztály tartozott. A hadtest a hadművelet végrehajtása során azt a feladatot kapta, hogy a földi csapatokkal együttműködve foglaljanak hídfőt a Rajna keleti partján és működjenek együtt az átkelő csapatokkal annak kiszélesítésében. A hadtest egyes egységei feladatul kapták továbbá, hogy a német csapatok védelmi vonala mögött mintegy 8—16 km-re foglaljanak el fontos hidakat és tartsák meg azokat a földi csapatok beérkezéséig.

E légideszant-hadművelet tervezése és végrehajtása alapvetően eltért az eddig végrehajtott légideszant-hadműveletektől. Ezek a következőkben jutottak kifejezésre. A légideszant bevetése nem előzte meg a földi csapatok támadását, hanem annak megindulása után következett be. A földi csapatok támadása március 24-én éjjel kezdődött, a deszantok bevetésére pedig a reggeli órákban került sor. A deszantok bevetését az arcból támadó csapatok tüzésége támogatta. Az eddigi légideszant-hadműveletektől eltérően a légideszant-egységek egy időben és nem több napra megosztva kerültek bevetésre. A légideszant-csapatok utánpótlását már az első lépcső földreérése utáni hat órában biztosítani kellett. És végül, a légideszantokat vagy közvetlenül a kijelölt objektumra, vagy annak közvetlen közelében vetették be.

A hadművelet kezdete, valamint a légideszant-egységek bevetése az eredeti terv szerint történt meg. A német légháritás intenzív tevékenysége ellenére (Gavin leírása szerint volt olyan pillanat, amikor egyszerre 23 szövetséges gép is égett a levegőben) a légideszant-hadtest bevetése sikeresen valósult meg. A bevetés kezdetétől számított két órán belül a bevetés körzetében földet ért 17 122 ember, 614 jeep, 286 tüzérségi löveg és aknavető, valamint több száz tonna hadianyag és élelmiszer.⁶²

A Rajna vonaláról kiinduló hadművelet a szövetséges légi-erő igen aktív támogatásával sikeresen haladt előre. Erre a támogatásra jellemző, hogy a hadművelet első napján a földi csapatok harcát a szövetséges légi-erő mintegy 8000 repülőgép bevetéssel támogatta, míg a német légi-erő részéről csak 100 bevetés történt.⁶³ Ezzel a támogatással, valamint a légideszant-

⁶¹ Gavin i. m. 119. old.

⁶² Uo. 122. old.

⁶³ Platonov i. m. 714—715. old.

csapatok aktív közreműködésével a földi csapatoknak március 28-ra a rajnai hídfőt 60 km szélességűre és 22 km mélységűre sikerült kiterjeszteni. Ebből a hídfőből folyt tovább a szövetséges csapatok támadása Németország belseje felé. A hadművelet eredeti tervének végrehajtása — a német csapatok bekerítése a Ruhr-vidéken — április elsején fejeződött be. Ebben a hadműveletben a szövetséges csapatok a németek 21 hadosztályát, mintegy 325 ezer főt kerítették be, akik április 17-én megadták magukat. Ezzel a hadművelettel április elején a németek nyugati arcvonala lényegében felbomlott. Ebben a helyzetben az amerikai—angol parancsnokság arra törekedett, hogy csapatai minél keletebbre jussanak előre.

Amíg, amíg a szovjet—német arcvonalon a német fasiszták a legkeményebb ellenállást tanúsították, az amerikai—angol csapatokkal szemben lényegében beszüntették az ellenállást. Ezzel azt remélték elérni — nyilván nem alaptalanul —, hogy erőiket az amerikai—angol csapatok oldalára történő átvitelrel bizonyos mértékig át tudják menteni a háború utáni időkre.

A Rajna menti nagy légideszant-hadművelettel az európai hadszíntéren befejeződött a légideszant-csapatok alkalmazása. Minden elfogultság nélkül megállapíthatjuk, hogy ezen utolsó légideszant-hadművelet az európai hadszíntéren a szervezés és megvalósítás magas fokát mutatta annak ellenére, hogy ez a fegyvernem még viszonylag új fegyvernem volt a második világháború idején.

Amikor elismerjük a szövetséges csapatok parancsnokságának tevékenységét a légideszant-fegyvernem fejlesztésében és alkalmazásában, ugyanakkor feltétlenül meg kell említeni, hogy ezekhez a sikerekhez nem utolsósorban az is hozzájárult, hogy a szövetséges légideszant-csapatoknak az ellenség olyan erői ellen kellett tevékenykedniük, amelyek feltöltöttség tekintetében sem voltak teljesek, morális állapotuk pedig egészen alacsony színvonalon állt. Zimmermann tábornok, a nyugati arcvonalon működő német főparancsnokság hadművelleti osztály vezetője ezzel kapcsolatban azt írta, hogy: „Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy a keleti arcvonal vaskövetkezetességgel kiszivattyúzta a nyugaton levő német hadseregekből az egész harc képes erőt és haditechnikát. Ennek következtében nyugaton a harcászati és szervezési intézkedések abban merültek ki, hogy igyekeztünk minduntalan betömni a réseket. 1943-tól kezdve a nyugati arcvonalon zömmel elavult fegyverekkel felszerelt öregek harcoltak.” Mellentin tábornok ehhez még hozzáteszi, hogy: „... a német csapatok öregekből, serdülőkből, rendőrök-

ből, gyomorhajósokból és fülbetegekből állottak". A fasiszta német hadvezetés tehát legjobb hadosztályait a szovjet—német arcvonalon használta fel. Ezt a tényt a sikerek értékelésénél egyáltalán nem lehet figyelmen kívül hagyni. Mindezek ellenére az a tény, hogy a hollandiai támadó hadműveletben egy egész hadsereg, a rajnai erőszakos átkelésnél pedig egy teljes légideszant-hadtest került alkalmazásra, mutatja, hogy a technika fejlődése már a háború folyamán hatalmas lépésekkel haladt előre a két háború közötti évekhez viszonyítva. Ugyanakkor egyes értékelések szerint, a magasabb légideszant-egységek szervezése és bevetése ellenére, a légideszant-hadműveletnek nem érték el azt a színvonalat (például nagy távolságra légi úton való hídfő létesítése), melyet a légi szállítás fejlettsége a háború befejező időszakában már lehetővé tett.⁶⁴ Nem kétséges, hogy napjainkban, amikor a repülés és a légi szállítás messze felülmúlja a második világháború alatti színvonalat, a légideszant-csapatok szerepe az egyes hadműveletek sikerének biztosításában még nagyobb jelentőségre tesz szert. A második világháború tapasztalatai azt mutatják, hogy a légideszantok tömeges alkalmazásával korszerű viszonyok között feltétlenül számolni kell.

A diverziós jellegű légideszant-vállalkozásokról

A különböző arcvonalakon a harcoló felek részéről alkalmazott harcászati és hadműveleti méretű légideszantok mellett a második világháború folyamán sok esetben került sor kisebb méretű, de eredményeiben sokszor a vállalkozás méretét jelentősen túllépő diverziós jellegű légideszantok alkalmazására is. Ezeket a vállalkozásokat főleg az angolok hajtották végre, zömmel abban az időszakban, amikor az európai hadszíntéren nem folytattak aktív harctevékenységet a németek ellen.

Az első ilyen vállalkozásra 1941 elején került sor Dél-Olaszországban. A feladat az volt, hogy késleltessék azoknak a német egységeknek a behajózását Bari, Taranto és Brindisi kikötőibe, amelyek az ún. Afrikai hadtest megerősítését voltak hivatva szolgálni. Az angol hadvezetés a késleltetés módszerét abban látta, hogy megsemmisítik a Monte-Vulterino hegységben levő vízvezeték rendszert, amely a dél-olaszországi területek jelentős részének vízellátást biztosította. Az angol főparancsnokság e feladat végrehajtását egy 39 fős csoportra bízta,

⁶⁴ Schneider, Fernand: Histoire des doctrines militaires. Paris, 1957. 114. old.

melyet 1941. február 10-én vetettek be. Annak érdekében, hogy a vállalkozásról a németek, valamint az olasz katonai és polgári hatóságok figyelmét eltereljék, a vállalkozással egy időben az angol légierő két csoportjának különböző harci feladatokat kellett végrehajtaniuk a vállalkozásra kijelölt körzet szomszédságában. A diverziós csoportnak feladata végrehajtása után Salerno kikötőjébe kellett visszatérni (80 km-re nyugatra a cselekmény színhelyétől), ahol egy angol tengeralattjárónak kellett volna őket a fedélzetére venni. A diverziós csoport a kijelölt feladatot sikeresen végre is hajtotta, de az a kísérletük, hogy Salerno kikötőjét elérjék, nem járt sikerrel. A vízvezeték lerombolása ugyan nem vezetett a kívánt eredményre, mert előbb helyreállították, még mielőtt a tartalékkészletek elfogytak volna, azonban a vállalkozás mégis kifizetődött, mivel a fasiszta olasz hatóságokon „ejtőernyős pánik” vett erőt, s biztonsági intézkedésekre jelentős erőket mozgósítottak és kötöttek le.

Az angolok következő nagyobb jelentőségű vállalkozására 1942. február 28-án került sor Észak-Franciaország területén. 1941 novemberében az angol felderítés a francia ellenállási mozgalom segítségével felfedte, hogy a németek Le Havre-től északra igen jelentős rádiólokációs állomást helyeztek üzembe. Ez a rádiólokációs állomás azt a célt szolgálta, hogy előre jelezze az angol légierő támadási szándékát Németország ellen. A rádiólokáció segítségével a német elhárító légierőt idejében készenlétbe lehetett helyezni és bevetni, aminek következtében az angol légierőt jelentős veszteségek érték. Ezért az angol hadvezetőség elhatározta, hogy diverziós vállalkozással megsemmisítik a németek rádiólokációs központját. A vállalkozás során azonban nemcsak egyszerűen arról volt szó, hogy meg kell semmisíteni a központot, hanem arról is, hogy annak egyes fontosabb alkatrészeit megszerezzék annak érdekében, hogy fel tudják használni az angol rádiólokáció további tökéletesítésére. A német rádiólokációs központ elhelyezését értékelve az angolok arra a következtetésre jutottak, hogy a tervet csak légi-deszant alkalmazásával lehet megvalósítani. A feladat végrehajtása után a diverziós csoportot tengeri úton kívánták evakuálni.

A feladat végrehajtására egy 119 fős csoportot válogattak ki, köztük olyan szakembereket, akik a szükséges műszert az apparátusból ki tudják szerelni. A csoport vállalkozását a tenger felől két torpedóromboló, néhány torpedóvető csónak és egy csapatzállító hajó biztosította, amelynek fedélzetén erős rohamcsoport volt készenlétben arra az esetre, ha a légideszant-cso-

portnak közvetlen támogatást kell nyújtani. A légideszant-csoportnak feladata elvégzése után Bruneval körzetében kellett hajóra szállnia.

A vállalkozás a német rádiólokációs központ őrségét teljesen váratlanul érte, s ezért teljes sikerrel járt. A vállalkozást, amelynek az angolok részére rendkívül nagy jelentősége volt, igen kevés veszteséggel, mindössze egy halott, egy sebesült és nyolc eltűnt árán sikerült végrehajtani. A vállalkozás annyira meglepte a német őrséget, hogy a tengeri biztosító erőknek az akcióba nem is kellett beavatkozniuk. A légideszant-csoportnak az előbb említett veszteség kivételével sikerült visszatérni kiindulópontjára. A vállalkozás jelentőségéről szólva Hove kijelenti, hogy az hasonló volt a németek Eben-Emael-i vállalkozásához.

1943 február végén az angolok újabb jelentős légideszant diverziós vállalkozást hajtottak végre Norvégiában. A támadás célja az volt, hogy megsemmisítsék a németek nehézvíz üzemét Rjukan helység közelében. Ismeretes, hogy a nehézvíz az atomenergia előállításának egyik igen fontos anyaga. Az objektum jelentőségéből adódóan szükséges volt a vállalkozás megfontolt és alapos előkészítése. Ezért az angol főparancsnokság a vállalkozást megelőzően négy norvég tisztet juttatott el az objektum körzetébe, akik az objektummal kapcsolatban felderítést végeztek és értesítéseiket rádióon juttatták el felettes parancsnokaiknak. A szükséges adatok megszerzése után az angolok vitorlázó gépeken mintegy harminc fős csoportot juttattak el a feladat végrehajtására, azonban a vállalkozás különböző okok miatt nem járt sikerrel. (Az egyik vitorlázó vontató kötele elszakadt, s így a megadott helynél jóval előbb kellett leszállnia, míg a másik egy hegynak ütközve összetört.) A kísérlet után a német parancsnokság az objektum védelmét jelentősen megerősítette. Ez azt jelentette, hogy nagyobb létszámú erőkkel a vállalkozást megismételni nem lehetett, mivel annak felderítése könnyebb lett volna. Ezért az angol főparancsnokság elhatározta, hogy csupán néhány fős csoportra bízta a nehézvíz-üzem felrobbantását. Február 24-én indult el a csoport Angliából, de a kedvezőtlen meteorológiai viszonyok következtében a csoport bevetésére nem került sor. Az újabb vállalkozás időpontját február 28-ra tűzték ki. Ekkor a néhány főből álló csoportnak sikerült az objektumhoz közel észrevétlenül földet érnie és még aznap folyamán a vállalkozást sikeresen végrehajtani. Az üzem megmaradt részeit később a norvég partizánoknak sikerült teljesen megsemmisíteni és a németek nehézvízkészletét a tengerbe

süllyeszteni. A vállalkozást végrehajtó angol ejtőernyősöknek hosszabb idő után sikerült visszatérniük Angliába. Amint látjuk, e néhány főből álló ejtőernyős diverzáns csoportnak igen komoly, eredményében pedig szinte felmérhetetlen jelentőségű feladatot sikerült megvalósítania. A siker záloga a résztvevők személyes bátorságán túl abban volt, hogy a vállalkozást rendkívül alaposan készítették elő.

Az angol diverziós vállalkozások mellett a német parancsnokság is több esetben alkalmazott kisebb diverziós jellegű légideszant-vállalkozásokat. Így 1943 szeptemberében sikertelen kísérletet tettek az olasz király és Badoglio tábornagy elfogására. Ugyancsak sikertelenül végződött a Jugoszláv Népi Felszabadító Hadsereg vezérkara és Tito marsall elfogására tett kísérletük is 1944 júniusában. Sikerült azonban Mussolinit kiszabadítaniuk 1943 szeptemberében.

A fentiekben vázolt diverzáns jellegű légideszant-vállalkozások csak egy részét képezik a második világháború folyamán végrehajtott hasonló jellegű vállalkozásoknak. Ezek közül csak a legérdekesebbeket és jelentőségükben a legfontosabbakat emeltük ki. Ezzel az volt a célunk, hogy bemutassuk: a légideszant-csapatokat az arcvonalon történő harcászati és hadművelti alkalmazásokon kívül eredményesen lehet alkalmazni más igen fontos feladatok végrehajtására, rendkívül bonyolult körülmények között is.

A légideszant-csapatok szerepe a partizánmozgalomban

A partizánharc körülményei a légideszant-csapatokat rendkívül sokrétű, változatos és bonyolult feladatok elé állította. E feladatokat nagyjából a partizánharc szakaszai szerint csoportosíthatjuk:

- a partizánharc előkészítése során végrehajtott feladatok;
- a partizánháború kibontakozása során végrehajtott feladatok.

Az első szakasz többnyire hosszantartó időszak, mivel a fegyveres ellenállási mozgalom a leigázott népnek a hódítók iránti gyűlölete ellenére sem tekinthető egyértelműen spontán mozgalomnak. A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy hosszú, szívós, földalatti szervező és agitációs tevékenység szükséges a partizánharc általános kibontakoztatásához. Az ellenállási mozgalomnak kezdetől fogva szüksége van támogatásra, fegyverekre, lőszerekre, rádióra és más eszközökre. Ugyanakkor szük-

sége van katonai és politikai káderekre is. A harcoló hadsereg a második világháborús tapasztalatok szerint légi úton tudta a legcélszerűbben támogatni a fegyveres ellenállási mozgalmat, kezdetben, a szervezés időszakában, az összeköttetés megteremtése és a mozgalom kiterjesztése érdekében, majd a harcoló partizánegységeknek nyújtott közvetlen katonai segítség formájában.

A fasiszta német hódítók elleni harcban lelkesítő példát mutattak a leigázott európai népeknek a szovjet partizánok. A szovjet partizánmozgalom, amelyet az SZKP Központi Bizottsága, valamint a helyi illegális területi bizottságok irányítottak és szerveztek, félelmetes erőt képviselt. 1942 őszéig megalakultak a partizánosztatok, s kialakították a harc leghatékonyabb módszereit és formáit és a legmegfelelőbb szervezeti felépítést. Az Állami Védelmi Bizottság 1942. május 30-i rendeletével a Legfelső Főparancsnokság megalakította a partizánmozgalom központi törzsét. A megszállt területeken szintén megszervezték a partizántörzseket: 1942 nyarán a brjanszki erdő, 1942 őszén a minszki terület partizánosztágainak törzsét stb. „A partizánmozgalom törzsei óriási szerepet játszottak a partizánmozgalom fejlődésében és a szovjet hadsereggel való együttműködésben. A partizánmozgalom törzsein keresztül realizálódott az egyre növekvő segítség, amelyet a szovjet nép a partizánmozgalomnak nyújtott.”⁶⁵

A horthysta hadsereg vezérkara által kiadott tájékoztató már 1942-ben keserű szájjal volt kénytelen megállapítani: „... újdonság volt számunkra ez a mozgalom a békés és passzív természetűnek, jóindulatúnak és mélyen vallásosnak ismert orosz néptömegek részéről; — meglepő volt a fanatizmus, a halálmegvetés és szívósság, amellyel eme harcmód keretén belül az orosz népnél találkoztunk; — és megdöbbentett bennünket az az óriási méret, melyben az oroszok ezt az eljárást alkalmazták.

A mind nagyobb keretekben kibontakozó partizánmozgalom immár a *népmozgalom* méreteit öltötte fel.”⁶⁶

A szovjet partizánok harcának rendkívül jelentős segítséget nyújtottak a kisebb-nagyobb légideszant-egységek. Nyugati becslések szerint a Nagy Honvédő Háború éveiben a szovjet hadvezetés több mint 37 ezer katonai specialistát és rengeteg

⁶⁵ Gyeborin i. m. 302—303. old.

⁶⁶ A folyó háború tapasztalatainak ismertetése. (Zárult: 1942. IV.) Partizánharcok. [Kiad. a.] M. kir. Honvéd Vezérkar Főnöke 4. osztály. Bp. 1942. 5. old.

hadianyagot szállított a németek mögöttes területére, a partizánmozgalom támogatására.⁶⁷

A szovjet hadsereg és a hős szovjet partizánok harcai élénk visszhangot keltettek a hitlerista Németország által leigázott országok népeiben. A háború menetében döntő fordulatot jelentő sztálingrádi győzelem után Európa-szerte fellángolt a fegyveres ellenállási mozgalom.

Az ejtőernyősöktől való félelem, mely a fasiszta országok hadvezetőségét a sikeres ejtőernyős diverzáns vállalkozások miatt elfogta, megnyilvánult a horthysta hadsereg szabályzataiban és utasításaiban is. Az európai ellenállási mozgalom kibontakozásával aggodalmuk csak erősödött. A horthysta hadsereg szigorúan bizalmas M—3-as jelzetű utasítása, mely az ejtőernyős és partizánelhárítás megszervezéséről intézkedik, visszatükrözi az uralkodó osztály félelmét a magyarországi partizánmozgalom kibontakozásától. Ez az utasítás lerögzíti, hogy a különböző honvédségi és hatósági szerveken kívül igénybevehetnek: „szükség esetén más, megbízható keresztény magyar állampolgárt”, azonban „az üzemek polgári munkássága a fegyveres ejtőernyős-elhárító karhatalomba nem osztható be”.⁶⁸

Azokban semmiféle elővigyázatosság vagy terror nem tudta visszavetni a népek szabadságharcát. A megszállt országokban a kommunisták vezetésével megalakultak a néptömegek egységes nemzeti frontjai. A kommunista pártok harcba vitték a tömegeket a megszállók ellen.

A szovjet hadvezetőség antifasiszta és internacionalista elvéhez híven minden segítséget megadott nemcsak a szovjet, hanem a különböző népek partizánmozgalmának is.

A Bolgár Kommunista Párt Központi Bizottsága 1941 júniusától fegyveres felkelést készített elő a német megszállók és bolgár kiszolgálóik ellen. A szovjet nép segítette a bolgár hazafiaknak. Szovjet repülőgépek fegyvert és lőszert dobtak le a bolgár partizánok számára. 1944 elején Bulgáriában 63 nagy partizánosztág működött. Hasonlóképpen jelentős segítséget nyújtottak a jugoszláv, az albán s a többi nép ellenállási harcához is.

Szlovákiában 1944 augusztus végén már több mint negyven partizánalakulat működött. A szlovákiai partizánmozgalom új szakasza, amely az egész nemzet fegyveres felkelésében érte el

⁶⁷ Guillaume, A.: Warum siegte die Rote Armee? Baden-Baden, 1949. 249. old.

⁶⁸ Honi légvédelmi szolgálat. Ellenséges ejtőernyős és partizán elhárítás. M. 3. 1943. 29. old.

fejlődésének tetőfokát, 1944 júliusában kezdődött. Ekkor érkeztek Szlovákiába az első szovjet és csehszlovák ejtőernyősök, akiket feladataikra a 4. Ukrán Front Partizán Vezérkara készített elő Kijevben.⁶⁹

A Kijevi Partizánvezérkar minden anyagi támogatást megadott a partizánmozgalom számára. Tapasztalt szovjet parancsnokokat, oktatókat és katonákat is küldött.

1944. augusztus 29-én kirobbant a szlovák hazafiak népfelkelése. A Szovjetunió nagy segítséget nyújtott a szlovák felkelőknek. A szovjet légierő ellátta őket fegyverrel, lőszerrel és gyógyszerekkel, s elszállította sebesültjeiket, betegeiket, asszonyaikat és gyermekeiket. A szovjet repülőgépek szállították a felkelés körzetébe a Szovjetunió területén megalakult 2. csehszlovák ejtőernyős dandárt.

Ez a dandár nem siethetett azonnal a felkelés segítségére, mert első zászlóalja a felkelés kitörésekor még az arcvonalon harcolt. Ezért csak szeptember 19-én kapott parancsot a távozásra. Október 6-ra virradó éjjel 160 nehéz szállító repülőgép szállott le Tri Dubyn, a felkelők repülőterén, a 2. csehszlovák ejtőernyős dandár egységeivel. A dandár azonnal bekapcsolódott a harcokba, s megállította a német megszálló egységek Zvolen irányába kibontakozó támadását.⁷⁰

A Szlovák Nemzeti Felkelés súlyos csapást mért a német fasiszta csapatokra, dezorganizálta mögöttes területük egy fontos szakaszát, s elősegítette a szovjet hadsereg duklaji hadműveletének sikerét. A szlovákiai felkelők 8 fasiszta elsővonalbeli hadosztályt kötöttek le, több mint 55 800 fasiszta katonát és tisztet tettek ártalmatlanná és sok fegyvert, valamint hadianyagot semmisítettek meg.⁷¹

Ehelyütt meg kell említenünk, hogy a szovjet partizániskolákon részt vevő magyarokból is alakítottak ejtőernyős csoportokat, melyeket olyan kiváló partizánok vezettek, mint Nógrádi Sándor, Uszta Gyula és mások. Ezek a magyar ejtőernyős partizáncsoportok elévülhetetlen érdemeket szereztek a hazánk felszabadításáért folyó harcokban.

Amint látjuk, a Szovjetunió minden eszközzel támogatta a népek antifasiszta felszabadító harcát. Nem így a nyugati hatalmak. A francia és az angolszász nagyipari és pénzügyi érdekeltségek szívós tevékenységet fejtettek ki nemcsak a második front megnyitása, hanem látva az ellenállási mozgalom népi jellegét, a partizánmozgalom kibontakozása ellen is.

⁶⁹ Hysko, Miroslav: A Szlovák Nemzeti Felkelés. Bratislava, 1954. 25. old.

⁷⁰ Uo. 47. old.

⁷¹ Gyeborin i. m. 421. old.

„Ezt a népek szabadsága ellen irányuló összeesküvést 1943. szeptember 11-én Wallace, az Egyesült Államok alelnöke heves szavakkal leplezte le chicagói beszédében: napfényre hozta, hogy létezik és aknamunkát folytat »egy kormányfeletti titkos szerv, mely a nép szuverénitását bitorolja a nemzetközi kapcsolatokban«. Ez a titkos kormány sugallta az Egyesült Államok számára az elzárkózás politikáját, cselszövényeket szőtt, hogy késleltessé a nyugati második front megnyitását, s a különböző megszállt európai országok belső ellenállási mozgalmát megfosztotta a fegyverektől.”⁷²

Ezért a nyugati ellenállási mozgalmak hosszú ideig, fegyverek hiányában, tétlenségre voltak kárhóztatva. A partizánok azonban felismerték a szövetségesek halogató taktikáját, s a saját erejükre támaszkodva kezdték meg a harcot.

A jelentős olasz, jugoszláv, francia partizánmozgalom hosszú ideig zömmel csak az ellenségtől zsákmányolt fegyverekkel rendelkezett.

„Osztagaink fegyvereinek legalább kilencven százalékát természetesen közvetlenül a náccal és a fasisztákkal vívott harcokban, az ellenség lefegyverzése érdekében végrehajtott merész műveltek során szereztük.”⁷³

Az olasz partizánoknak például csak akkor dobtak le jelentősebb mennyiségű fegyvert ejtőernyővel, mikor 1945 elején a szövetséges csapatok megakadtak a „Gót-vonalnál”, melyet a németek szívósan védtek.⁷⁴ Az olasz partizánok létszáma meghaladta a 350 000 főt, s ezt a szövetségesek jól tudták, de azt is tudták, hogy közülük több mint 200 000 a kommunista párt tagja volt.

A normandiai partraszállás is azt bizonyítja, hogy az angolszász hatalmak stratégiai semmilyen fontosabb szerepet nem szántak az ellenállási mozgalomnak, kevés fegyvert, felszerelést és ejtőernyős csoportot dobtak le, holott a francia partizánmozgalom felbecsülhetetlen veszteségeket okozott a Wehrmachtnak, s a közlekedés megbénításával rendkívül megnehezítette a német csapatmozdulatokat.⁷⁵

A nyugati hatalmak politikája ellenére, a második világháború tapasztalatai azt mutatják, hogy a légideszant-csapatok a partizánokkal együttműködve, jelentős veszteségeket okozhatnak az ellenségnek.

⁷² Hugonnot, Jean: Le caractère national et international de la Résistance française. Varsovie, FIR—Acad. Polonaise des Sciences, 1962.

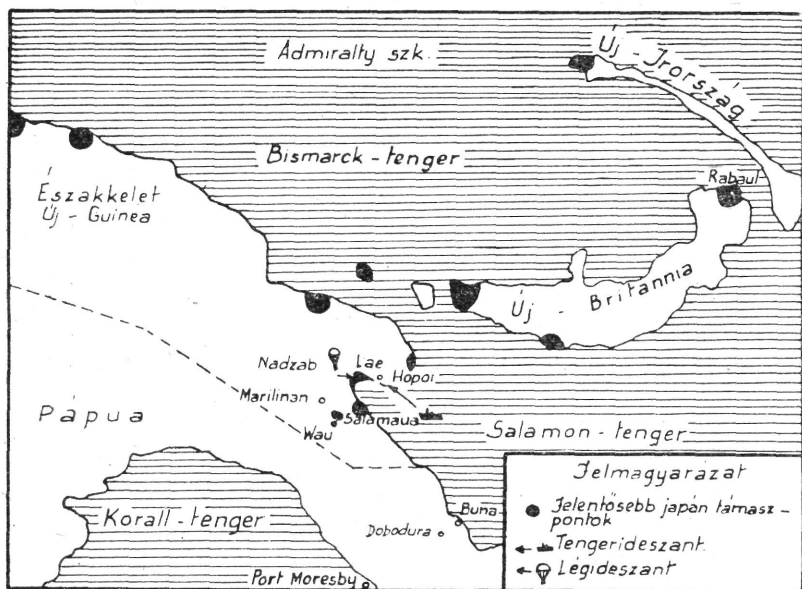
⁷³ Longo, Luigi: Az olasz nép harca a felszabadulásért. Bp. 1953. 320. old.

⁷⁴ La seconde guerre mondiale. Paris, Larousse, 1951. 362. old.

⁷⁵ Hugonnot i. m.

Légideszant-csapatok alkalmazása a távol-keleti hadszíntéren

A távol-keleti hadszíntéren a második világháború első felében a várakozás ellenére nem került sor légideszant-csapatok alkalmazására a szemben álló felek egyike részéről sem. 1941-ig a japán hadvezetőség nem fordított kellő figyelmet a légideszant-csapatok kialakítására és a háború kezdetéig mindössze csak két ejtőernyős zászlóaljjal rendelkezett.⁷⁶ A japánoknál ezek a csapatok a háború folyamán sem mentek át olyan nagy fejlődésen, mint a többi főbb hadviselő országban.

9. sz. vázlat

Szövetséges légideszant az Új-Guinea-i hadműveletben

A világháború második felében azonban a távol-keleti hadszíntéren jelentős mértékben megnőtt a légideszant-csapatok alkalmazása az Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia és a Szovjetunió részéről egyaránt. A japánok ellen alkalmazott légideszant-hadműveletek jelentős mértékben eltértek az európai hadszíntéren alkalmazott légideszant-hadműveletektől. Ez

⁷⁶ Hove i. m. 244. old.

mindenekelőtt abban mutatkozott meg, hogy egy-egy hadműveletben viszonylag kis erők kerültek bevetésre, ami abból fakadt, hogy a harcselekmények területén az ellenséges erők viszonylag kis létszámúak voltak, nem rendelkeztek minden esetben összefüggő arcvonallal, védelmük támpontszerűen volt kiépítve. Más sajátosságokról majd az egyes hadműveletek tárgyalásakor teszünk említést.

Az amerikai—angol szövetséges erők 1943 nyarán kezdték meg aktív tevékenységüket a Csendes-óceán térségében. A Mac Arthur parancsnoksága alatt tevékenykedő szövetséges csapatok azt a feladatot kapták, hogy foglalják el Új-Guinea és Új-Britannia szigeteket déli részeit, hogy ott támaszpontokat hozhassanak létre a további hadműveletekhez. E feladat végrehajtása érdekében a szövetséges csapatok partraszálltak Új-Guinea délkeleti részén Salamaua körzetében. A szigeten tartózkodó 18. japán hadsereg részei azonban igen heves ellenállást fejtettek ki, ezért a szövetségesek előnyomulása lelassult és lényegében két hónapon keresztül nem tudtak előrehaladni. Ezért a szövetséges parancsnokság elhatározta, hogy Salamaua és Lae városokat — amelyek a japán védelem kulcspontjai voltak — nem frontális támadással, hanem légideszant alkalmazásával veszi birtokába.

A hadműveleti terv lényege az volt, hogy a 9. ausztrál hadosztály partraszállást hajt végre Lae városától mintegy 15 km-re keletre, ugyanakkor egy ejtőernyős ezred bevetésével a városától mintegy 30 km-re nyugatra elfoglalják a japánok repülőterét, amelyre aztán légi szállítással bevetik a 7. ausztráliai hadosztályt. A két hadosztály aztán koncentrált támadást indít a városok ellen és így kényszerítik ki azok elfoglalását.

A terv végrehajtásához mindenekelőtt meg kellett oldani a tengeri és légideszant tevékenységének légi biztosítását. Mivel az amerikaiaknak csak nagy távolságra volt repülőterük, és onnan nem tudták ellátni a hadművelet légi biztosítását. Szükséges volt egy közeli területen tábori repülőtér létesítése. A szövetséges parancsnokság e kérdés eldöntésénél figyelembe vette azt a tényt, hogy Új-Guinea területén a japánok erői csak meghatározott pontokon voltak elhelyezve, valamint a sziget közlekedési útvonalainak igen rossz állapotát, s elhatározta, hogy magán Új-Guinea szigetén hozza létre ezt a tábori repülőteret. Ehhez azonban még az is szükséges volt, hogy ebben a körzetben a szövetséges légierő biztosítsa a hadműveleti légi fölényt. Az erre irányuló tevékenységet a szövetséges légierő egész nyáron át folytatta.

Az ideiglenes repülőter megépítése érdekében júniusban egy földi felderítő egység mintegy hatvan kilométer mélyen behatolt az ellenség mögöttes területére, ahol előkészített egy terepszakaszt a repülőgépek leszállására. Ezután légi úton odaszállítottak egy ausztráliai gyalogos és egy amerikai műszaki zászlóaljat azzal a feladattal, hogy létesítsenek egy 2300 méter hosszú kettős leszállópályát és biztosítsák annak védelmét. A vállalkozás sikerrel járt és július 26-án az amerikai vadászgépek már erről a területről indulhattak el bevetésükre. Így, miután a tengeri és légideszant hadművelet légi biztosítását megoldották, sor kerülhetett a hadművelet végrehajtására.

Maga a hadművelet 1944. szeptember 4-én kezdődött a tengeri deszant partraszállásával. Másnap, szeptember 5-én sor került az ejtőernyős ezred bevetésére, amely elfoglalta a Nadzabi repülőteret, és megkezdődhetett a 7. ausztráliai hadosztály bevetése. A hadművelet sikerének biztosítása érdekében — amelyet a szövetségeseknek egyébként sikerült rejtve előkészíteniük — a Salamaua előtt tevékenykedő 3. ausztráliai hadosztály is támadásba ment át, azt a látszatot keltve, mintha a szövetségesek ismét csak ebből az irányból akarnák kikényszeríteni a döntést. A szövetségeseknek ez a több oldalról indított támadása végül is azt eredményezte, hogy a japánok erői szétforgácsolódtak és kénytelenek voltak megkezdeni visszavonulásukat a sziget belseje felé. A Salamaut szeptember 11-én, Lae-t szeptember 16-án foglalták el a szövetséges csapatok.

A légideszant-csapatok tevékenysége szempontjából igen érdekes e hadművelet folytatása. Ugyanis miután a japánok megkezdték visszavonulásukat a Markham folyó völgyében, a szövetséges parancsnokság az ellenség közbeeső állásainak elfoglalására és az ellenség üldözésére folyamatosan légideszant-csapatokat alkalmazott. Már szeptember 16-án Nadzab légi támaszponttól 70 km-re északra átdobtak egy századot légi úton, amely a japánok közbeeső állását vadászgépek támogatásával elfoglalta. Szeptember 22-én egy nagyobb csoport, mintegy kétezer fő továbbszállítására került sor tüzéséggel együtt, 25 km-rel még tovább Kaipatiba. Az ellenség üldözésének és közbeeső állásai ily módon történő átkarolásának módszerét a szövetséges parancsnokság a hadművelet egész ideje alatt alkalmazta.⁷⁷ Ezekkel a manőverekkel a szövetséges parancsnokság a Markham folyó völgyét két hét alatt megtisztította a japánoktól. Megte-remtődött az egész sziget elfoglalásának feltétele, amely azt

⁷⁷ Merglen: Une remarquable action combinée. L'attaque sur Lae. — Revue Historique de l'Armée, 1959. No. 2. 36. old.

jelentette, hogy lehetővé vált a Fülöp-szigetek elleni támadás előkészítése és végrehajtása.

Légideszant alkalmazására került sor a szövetségesek részéről Burmában is. A szövetségesek támadása, amelyet 1944 januárjában indítottak azzal a céllal, hogy a japánokat kiszorítsák Burma területéről, igen lassan haladt előre. Ennek oka a japánok kemény ellenállása mellett az is volt, hogy a terep meglehetősen akadályozta a csapatok előremozgását, a csapatok utánpótlását pedig szinte lehetetlenné tette. Így a szövetséges csapatok utánpótlását a hadművelet egész tartama alatt légi úton biztosították. A szövetségesek támadásának közvetlen célja az volt, hogy elfoglalják Mjytkyna körzetét, ahol a japánok három repülőtérral rendelkeztek. A szövetségesek támadásának ellensúlyozására a japánok más arcvonalszakaszon kezdtek támadó harctevékenységet, amelynek folyamán betörték India területére. A szövetségesek, hogy meggyorsítsák a japán csapatok utánpótlása szempontjából igen fontos repülőterek elfoglalását, a japánok mögöttes területére légi úton bevették a 3. indiai hadosztályt, amely a burmai partizánokkal szoros együttműködésben megkezdte előnyomulását Mjytkyna felé. A szövetségesek ezen manővere igen nehéz helyzetbe hozta a burmai japán csapatokat és a japán parancsnokság megkezdte erői kivonását Burma területéről.⁷⁸

A japán hadvezetőség a rendelkezésünkre álló adatok alapján mindössze két esetben alkalmazott harcászati méretű légideszantot. Először 1944 februárjában Szumatra déli részén, amikor is az amerikai csapatok utánpótlási vonalát kívánták megbolygatni, a második esetben pedig ugyanez év decemberében, amikor Leyte szigetéért folyt a harc és az ott létesített amerikai légitámaszpontot támadták meg a japán ejtőernyősök.⁷⁹

Az Új-Guineában alkalmazott légideszant-hadművelethez hasonló méretű légideszant alkalmazására került sor a szövetségesek részéről Korregidor szigetén 1945 elején. Ez a sziget a Manilai tengeröböl bejáratát biztosította. Miután az amerikai csapatok pratraszálltak Luzon szigetén és közeledtek a Fülöp-szigetek központjához, Manilához, szükségesnek látszott, hogy a város elleni támadással egy időben elfoglalják a tengeröböl bejáratát lezáró szigetet is. A sziget elfoglalását az amerikai parancsnokság tengeri- és légideszant egyidejű alkalmazásával kívánta megoldani. A légideszant feladatát közvetlenül abban

⁷⁸ Platonov i. m. 759. old.

⁷⁹ Hove i. m. 244. old. Az utóbbiról Gavin is említést tesz i. m. 118. old.

határozták meg, hogy nyújtson segítséget a tengeri deszant egységnek a partraszállás idején.

A sziget sajátosságát figyelembe véve, azt, hogy a deszantok kidobására igen kevés megfelelő hely állt rendelkezésre, és kihasználva azt, hogy a sziget japán helyőrsége a légideszant-elhárítás érdekében semmilyen intézkedést nem tett, a légideszantok bevetését lépcsőzetesen tervezték. Az első lépcsőnek február 16-án reggel 8 óra 30 perckor kellett a feladatot megoldani, míg a második lépcső bevetését a nap második felére tervezték. A harmadik lépcső bevetését a hadművelet második napján kellett végrehajtani. A deszantbevetés kis területe ugyanakkor még azt is szükségessé tette, hogy egy-egy repülőgép csak a célra történő kétszeri ráfordulás után dobhatta ki a szállított személyeket. Ennek következtében az azelőtti hadműveletekben egy-egy lépcső néhány percig tartó kidobása ebben a hadműveletben közel másfél órát vett igénybe. A sziget japán helyőrségének gyenge ellenállása azonban szükségtelenné tette, hogy a légideszant-ezred harccsoport harmadik lépcsőjét légi úton vessék be. Erre másnap tengeri szállítással került sor az eredeti tervben meghatározott időben. A tengeri deszant partraszállása 10 óra 30 perckor kezdődött meg és egy fél óra múltán a légideszant már nehézfegyvereinek tüzevel támogatni tudta a partraszállást. A tengeri- és a légideszant együttműködése következtében a sziget japán helyőrsége beszüntette a céltalan látszó ellenállást. Ezzel a légideszant a tengeri deszanttal szorosan együttműködve teljesítette feladatát.

A szövetségesek 1945 augusztus végén alkalmaztak utoljára légideszantot. Ekkor történt meg a 11. légideszant hadosztály átszállítása Japán területére. Ez a hadművelet azonban már nem adott újat az előbbiekhöz képest. A japánok ugyanis nem fejtettek ki semmiféle ellenállást, s ezért „ténylegesen az egész hadművelet lényegében abból állt, hogy a csapatokat és a fegyverzetet majdnem békeidőhöz hasonlóan csoportosították át egyik helyről a másikra”.⁸⁰

A japán hadsereg ellen a szövetségesek mellett jelentős méretekben alkalmazott a szovjet hadvezetés is légideszant-csapatokat a távol-keleti hadszíntéren.

Miután a Bajkálontúli Front csapatai 1945. augusztus 15-én kifejlesztették támadásukat Mukden és Csangcsung városok irányában, a támadás meggyorsítása érdekében a frontparancsnokság augusztus 19-én légideszantokat alkalmazott a fent említett városok körzetében. A légideszant csapatok az arcból támadó

⁸⁰ Gavin i. m. 126. old.

csapatok harcának segítése mellett azt is feladatuk kapták, hogy fontos katonai, ipari objektumokat elfoglalva, óvják meg azokat a japánok rombolásától. Különösen a Mukden körzetében ledobott ejtőernyős csapatok tevékenysége volt sikeres, mert váratlan rajtaütéssel sikerült fogságba ejteniük a japán Kvantung-hadsereg vezérkarát és a Mandzsu bábálland császárat. A szovjet hadvezetőség, miután megtörte a Kvantung-hadsereg ellenállását, széles körben kezdte alkalmazni a légideszant csapatokat. 1945. augusztus 18. és 27. között 18 esetben került sor szovjet légideszantok alkalmazására. Bevetésre kerültek többek között Harbin, Port-Artur, Mukden, Kirin városoknál, valamint a Kurili szigeteken. Ezen légideszant csapatok feladata az volt, hogy a földön előnyomuló gyorscsapatokkal való szoros együttműködésben lefegyverezzék a kapituláló japán csapatokat és visszaállítsák a rendet az elfoglalt városokban.⁸¹

Japán kapitulációjával véget ért a második világháború. Ebben a háborúban a haditechnika az előbbi korokhoz viszonyítva hatalmas arányokban fejlődött. Új fegyvernemek jelentek meg és tökéletesedtek a háború folyamán. A légideszant-csapatok, amelyek új fegyvernemként kerültek alkalmazásra a háború hadműveleteiben, szintén nagyarányú fejlődésen mentek keresztül. A második világháború tapasztalatait figyelembe véve nem kétséges, hogy egy esetleges újabb háborúban ez a fegyvernem döntő szerepet fog játszani a hadműveletek egész sorában.

A légideszant-csapatok alkalmazásának fontosabb tanulságai az elmúlt háború tapasztalatai alapján

Sokan kérdezhetik, hogy a haditechnika olyan hatalmas arányú fejlődése után, amelyen a második világháborút követő években végbement, és olyan elvek mellett, amelyek a rakétanukleáris fegyverek tömeges alkalmazásával számolnak, van-e egyáltalán értelme foglalkozni egy olyan háború tapasztalataival, amelyben egy új háború elemei — még hozzá előreláthatólag döntő elemei — egyáltalán nem, vagy csak egészen kezdetleges formában voltak meg. Úgy hisszük, hogy az ilyen kérdésfeltevés merőben helytelen, mert az elmúlt háború tapasztalatainak figyelmen kívül hagyása egyáltalán nem vinné előre a haditudomány fejlődését. Mert bár igaz, hogy a rakéta-nukleáris fegyverek tömeges alkalmazásának elve alapvetően megvál-

⁸¹ Platonov i. m. 815. old.

toztatta a csapatok szervezését, kiképzését és vezetési módjait, mégis azoknak a jelenségeknek az általánosítása, amelyek a második világháború folyamán az egyes fegyvernemek szervezése, kiképzése és felhasználása terén mutatkoztak, alapul szolgálhatnak és szolgálnak is új elvek és módszerek kialakítására a legkorszerűbb viszonyok között is. Tehát nem helytelen, de egyenesen szükségszerű az elmúlt háború harcászati, hadművelési és hadászati elveinek alapos tanulmányozása és figyelembe vétele az új elvek kialakításában. Tanulmányunkból következik, hogy mi csak a légideszant-csapatok felhasználásával kapcsolatos tapasztalatok összegezésére vállalkozhatunk, méghozzá anélkül, hogy e tapasztalatokból kiindulva új elveket is rögzítenénk. Ez nem a történéssz feladata. A történéssz feladata az, hogy a tények feltárásával, s a tapasztalatok általánosításával hozzájáruljon az új elvek és módszerek kialakításához.

Mindenekelőtt talán arra kell rámutatni, hogy a *légideszant-csapatok* mozgékonyáguknál fogva, igen rövid idő alatt a legkülönbözőbb helyeken és viszonyok között alkalmazhatók, mint a *meglepés eszközei*. A második világháború folyamán világosan kirajzolódott a légideszant-csapatoknak e jellege, s megmaradt azután is, amikor a légideszant-csapatokat nagy tömegben és egyre gyakrabban kezdték alkalmazni. Például a belga hadvezetőség számolt ugyan a dániai és a norvégiai német támadások alapján a légideszantokkal és ennek elhárítására hozott is megfelelő intézkedéseket, az Eben-Emaeli erőd elleni légideszant-támadás mégis teljesen váratlanul érte őket. Az angol hadvezetőség, jóllehet határozottan tudta, hogy a németek légideszant alkalmazására készülnek Kréta szigetén, mégis a deszant alkalmazásának mérete, és hogy az nem lett összekapcsolva tengeri deszant-tevékenységgel, szintén meglepte az angolokat. A németek is számoltak a szövetséges légideszant-csapatokkal a hollandiai támadó hadműveletekben, de egy egész légideszant hadsereg bevetésére nem számítottak. A japánok előtt is ismeretes volt az európai hadszíntéren alkalmazott légideszant csapatok szerepe, mégis az Új-Guinea-i hadműveletben a légideszant csapatok újszerű alkalmazása teljesen meglepte őket. Hasonlóan meglepte a japánokat a Korregidor szigetén alkalmazott amerikai légideszant is, mivel a japánok a sziget terepviszonyait figyelembe véve egyáltalán nem számoltak légideszant alkalmazásával. A korszerű viszonyok között a légideszant-csapatoknak ez a jellege véleményünk szerint továbbra is megmarad, annak ellenére, hogy valamennyi állam katonai vezetői számolnak légideszantok alkalmazásával. A légideszant-csapatok, mint a meglepés egyik eszközének szerepét napjaink-

ban csak növeli a szállító repülőgépek gyorsasága, nagy teherbíró képessége, valamint a helikopterek tömeges alkalmazása, amelyeknek nem szükséges előre elkészített leszállóhely és pontosabban tudnak a cél fölé, illetve a célra repülni, mint a második világháború folyamán alkalmazott teherszállító vitorlázó gépek.

A légideszant-csapatok gyors bevetésének lehetősége azonban a meglepés biztosításának csak egyik tényezője. A teljes siker elérése érdekében még egy sor más tényező is döntő szerepet játszik. Ide tartozik például a *légideszant-csapatok bevetésének megtervezése és előkészítése*. Az alapos, minden részletre kiterjedő előkészítés és tervezés eredményeképpen elkerülhető a bevetett egységek, alegységek felesleges vesztesége, amely veszélyeztetheti a vállalkozás sikerét. A második világháborúban alkalmazott légideszantok története azt mutatja, hogy a tervezésnél mindenekelőtt arra kell ügyelni, hogy a légideszant bevetését az a törzs szervezze meg, amelynek érdekében sor kerül a légideszant alkalmazására. Csak így lehet biztosítani, hogy a harchelyzet változásai, a légideszant alkalmazásának elhatározásától a tényleges bevetésig, a tervben módosítást nyerjenek. Ezért szükséges, hogy a légideszantot alkalmazó törzs- és a légideszant-egység, alegység parancsnoksága között a kapcsolat állandó legyen. A szovjet légideszantok története arra is felhívja a figyelmet, hogy a deszant-bevetéshez szükséges minden eszközt alá kell rendelni a deszantot alkalmazó törzsnek. De ezt támasztja alá az amerikai légideszant-hadsereg alkalmazásának példája is a hollandiai támadó hadműveletben.

Az előkészítéshez tartozik továbbá, hogy a végrehajtó és támogató erők között az együttműködést az előkészítés és a végrehajtás időtartamára a legszorosabban meg kell szervezni. A második világháborúban alkalmazott légideszantok története sok negatív példát szolgáltat arról, hogy az együttműködés jó megszervezésének elmaradása igen komoly nehézségek közé sorolta a bevetett légideszant-egységeket. Így például a Normandiában folyó harcok idején az angol légideszant-hadosztály súlyos veszteségeket szenvedett annak következtében, hogy saját légierőik támadásának volt kitéve. Hasonló eset fordult elő a szövetségesek hollandiai támadó hadművelete során is, amikor az arcból támadó angol csapatok határozatlansága következtében nem tudtak megfelelő támogatást nyújtani az 1. angol légideszant-hadosztálynak.

Különös gonddal kell felkészíteni a légideszant személyi állományát is a bevetésre, mivel a földreérés után egy bizonyos ideig az egyes alegységeknek, sőt az egyes embereknek is ön-

állóan kell tevékenykedniük. Ez megköveteli, hogy a személyi állomány a lehető legrészletesebben ismerkedjen meg a bevetés területének terepviszonyaival, az ott elhelyezett objektumokkal, azok jellegével és ismerje meg az objektumok vagy terepszakaszok elfoglalásának sorrendjét. A második világháború azt mutatja, hogy a felkészítésben nem lehet sablont alkalmazni. Minden légideszant bevetése előtt külön-külön kell a helyzetet értékelni és következtetést levonni a bevetés formájára és sorrendjére vagy az egyes harcosok felszerelésére vonatkozóan. Ismeretes, hogy úgy a német, mint az amerikai—angol hadvezetőség a deszantok bevetése előtt terepasztalon vagy a várható bevetési terep teljes elkészítésével, az azokon való gyakorlással ismertették meg a személyi állományal az előttük álló feladatokat. Sőt az amerikaiak a korregidori légideszant alkalmazása előtt az alegységparancsnokokat szemrevételezésre vitték a cél fölé. Ez természetesen csak olyan körülmények között lehetséges, amikor az ellenség ellenállása igen alacsony fokú és az adott szakaszon az abszolút légi fölény biztosítva van. Különösen nagy fontosságra tesz szert a csapatok felkészítése a deszantként való alkalmazására, amikor atomcsapások után kerülnek bevetésre. Az atomcsapás körzetének, a veszélyességi zónáknak az ismerete elengedhetetlen feltétele a légideszant sikeres tevékenységének.

A légideszant-csapatok sikeres alkalmazásának további feltétele a bevetés napjától számítva néhány napra előre megadott lehető legpontosabb *időjárás prognózis*. Bár a korszerű viszonyok között a légierő bonyolult időjárás viszonyok között is viszonylag biztonságosan tud repülni, a csapatok pontos bevetése és légi úton történő ellátása szempontjából az időjárást egyáltalán nem lehet figyelmen kívül hagyni. A szovjet és az angol légideszantok alkalmazása a második világháborúban példákat szolgáltat arra, hogy a helytelenül megadott időjárás prognózis miatt csak a légideszant első lépcsői kerülhettek bevetésre, aminek következtében a légideszant elvesztette meglepésszerűségét és az erők szétforgácsolódása következtében nem is tudták teljesíteni feladataikat.

Végül, de nem utolsósorban foglalkozni kívánunk azzal a kérdéssel, hogy minden hadműveletnek, ezen belül a *légideszant sikeres tevékenységének különösen fontos előfeltétele az ellenség erőinek és eszközeinek felderítése*. A deszant bevetési helyén, illetve annak közelében elhelyezett ellenséges erők és eszközök alapos ismerete nélkül nem számolhatunk a deszant sikeres tevékenységével. A második világháború története ugyancsak számos példát szolgáltat arról is, hogy a felderítés

felületes és a deszant bevetéséig nem folyamatos végrehajtása oda vezetett, hogy a vállalkozást a szükségesnél nagyobb veszteségekkel és csak igen kevés eredménnyel sikerült végrehajtani. Ismeretes, hogy a németek a Kréta szigete ellen indított támadás első napján — annak következtében, hogy nem derítették fel az angol csapatok állásait és tűzrendszerét — olyan nagy veszteségeket szenvedtek, hogy a hadművelet sikere forgott kockán. A felderítés folyamatosságának elmulasztása Hollandiában oda vezetett, hogy az angol légideszant-hadosztály bevetési körzetében összpontosított német páncélos hadtest létezéséről az angol parancsnokság nem tudott és ez a hadosztály csaknem teljes megsemmisítéséhez vezetett. Hasonló eset történt a szovjet hadvezetés által a Dnyeper folyón történő erőszakos átkelés elősegítése érdekében alkalmazott légideszantal is. A szovjet felderítés is elmulasztotta a folyamatos felderítést, így a szovjet parancsnokság nem szerzett tudomást arról, hogy a deszant tervezett kidobásának körzetébe a németek nagyobb erőket vontak össze, s ezért a bevetett légideszantdandár csak kisebb csoportokban tudta folytatni a harcát, s a nagy ütőerő szétforgácsolódott. Korszerű viszonyok között a felderítés még nagyobb szerepet fog kapni a hadműveletek előkészítésében. Egy-egy tömegpusztító fegyver létezésének fel nem derítése és meg nem semmisítése a vállalkozás kezdete előtt, komolyan veszélyeztetheti az egész vállalkozás sikerét. Ezért a felderítést ma már a deszant alkalmazásának területétől igen nagy távolságokra is végre kell hajtani.

A folyamatos felderítés mellett a légideszant alkalmazásának következő feltétele *a deszant-bevetés elhatározásának, az egész vállalkozással kapcsolatos intézkedéseknek a legszigorúbb titokban tartása*. A német és a szovjet légideszantok alkalmazásának története is szolgáltat negatív példákat arra, hogy a kötelező éberség elmulasztása komoly mértékben veszélyeztette a légideszant sikeres alkalmazását.

Sok egyéb tanulság mellett ezeket kívántuk kiemelni, amelyek véleményünk szerint alapvetően figyelembe veendők korszerű viszonyok között is a légideszant-hadműveletek megtervezésében és végrehajtásában.